

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**POMEN BIVANJA
V TERAPEVTSKI SKUPNOSTI SREČANJE
ZA NJENE ČLANICE**

MAJA GABER

LJUBLJANA 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**POMEN BIVANJA
V TERAPEVTSKI SKUPNOSTI SREČANJE
ZA NJENE ČLANICE**

Mentorica: dr. Vera Grebenc

Maja Gaber

Ljubljana 2008

*Vsem tistim, ki so se srečali s Skupnostjo Srečanje,
in tistim, ki se še bodo.*

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in Priimek	Maja Gaber
Naslov naloge	Pomen bivanja v Terapevtski Skupnosti Srečanje za njene članice
Kraj	Ljubljana
Št. strani	73
Mentor	dr. Vera Grebenc
Deskriptorji	Zasvojenost, izstop iz zasvojenosti, terapevtske skupnosti, Skupnost Srečanje, službe visokega praga, socialna reintegracija, totalne ustanove, socialna izključenost, stigma, kakovost življenja

Povzetek:

Naloga je analiza sprememb, ki so se razvile pri udeleženkah Terapevtske Skupnosti Srečanje, programa visokega praga. Spremembe so dekletom prinesle koristi in izboljšale njihovo osebnost, hkrati pa so jim povzročale probleme pri vključevanju nazaj v družbo zaradi tako imenovanega »komunskega« obnašanja. Tako obnašanje potencirata socialna odmaknjenost od družbe ter zaprtost komune, preko tega pa lahko iščemo vzporednice v totalnih ustanovah.

Title	The significance of therapeutics group Skupnost Srečanje (Comunita Incontro) on their female members
Descriptors	addiction, drug withdrawal, therapeutic communities, Skupnost Srečanje (Comunita Incontro), high threshold programs, social reintegration, totalitarian institutions, social exclusion, stigma, quality of life

Abstract:

This thesis is focused on an analysis of results manifested on attendees of therapeutic high threshold program »Skupnost Srečanje«. The changes to the girls and their personalities were positive while at the same time they experienced problems re-entering the society because of the so called »communion« behaviour. This behaviour is escalated by a social isolation from the regular society and commune segregation. And by those criteria we can search for similarities in totalitarian institutions.

VSEBINA

1	TEORETIČNI UVOD	7
1.1	ZASVOJENOST IN SOCIALNO DELO	7
1.2	ODVISNOST TER NJENO ZDRAVLJENJE	8
1.3	TOTALNA USTANOVA IN KOMUNA	9
1.4	KAKOVOST ŽIVLJENJA	11
1.5	SOCIALNA IZKLJUČENOST	14
1.6	STIGMA, PREDSDODKI IN STEREOTIPI	16
1.7	TERAPEVSTKE SKUPNOSTI IN SKUPNOST SREČANJE	18
1.7.1	Nekaj pravil v skupnosti	21
1.7.2	Pomen terapevtske skupine	21
1.7.3	Pomen omejitev v terapevtski skupini	22
1.7.4	Pomen odgovornosti v terapevtski skupini	23
1.7.5	Pomen skupinskih trenutkov	23
1.7.6	Cilji terapevtske skupnosti	24
1.7.7	Delo na treh dimenzijah	27
1.7.8	Resocializacija po zaključenem programu	28
2	PROBLEM	30
3	METODOLOGIJA	31
3.1	VRSTA RAZISKAVE	31
3.2	MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV	31
3.3	POPULACIJA IN VZORČENJE	32
3.4	ZBIRANJE PODATKOV	32
3.5	OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	33
4	ANALIZA	34
4.1	SPREMEMBE OSEBNOSTI	34
4.1.1	Značajske poteze (karakter)	34
4.1.2	Samozavest, samospoštovanje, samopodoba	34
4.1.3	Čustva	35
4.1.4	Odnos do lastnih napak	35

4.1.5 Odnos do dela, življenjskih obveznosti, nalog	35
4.1.6 Vrednote	36
4.1.7 Vpliv strogih pravil na osebnost.....	36
4.2 ODNOSI Z DRUGIMI	36
4.3 TEŽAVE OB VRNITVI.....	37
4.3.1 Obnašanje	37
4.3.2 Odnosi.....	38
4.3.3 Svet zunaj komune je drugačen/ potrebne prilagoditve	39
4.3.4 Predsodki	39
5 REZULTATI IN RAZPRAVA	40
5.1 SPREMEMBE OSEBNOSTI	40
5.1.1 Značajske poteze (karakter).....	40
5.1.2 Samozavest, samospoštovanje, samopodoba	40
5.1.3 Čustva	41
5.1.4 Odnos do lastnih napak	41
5.1.5 Odnos do dela, življenjskih obveznosti, nalog	42
5.1.6 Vrednote	43
5.1.7 Vpliv strogih pravil na osebnost.....	43
5.2 ODNOSI Z DRUGIMI	44
5.3 TEŽAVE OB VRNITVI.....	45
5.3.1 Obnašanje	45
5.3.2 Odnosi.....	46
5.3.3 Svet zunaj komune je drugačen/ Potrebne prilagoditve	47
5.3.4 Predsodki	48
6 SKLEPI	53
7 PREDLOGI	55
8 LITERATURA IN VIRI	56
9 PRILOGE	59

PREDGOVOR

Na Zavodu Pelikan sem v študijskem času opravljala prostovoljno delo. Srečevala sem se tako s tistimi, ki so čakali na vključitev v program, kot tudi s tistimi, ki so prihajali nazaj domov. Tako v enih kot drugih sem opazila velike dvome. Fantje in dekleta so se ob prihodu nazaj srečevali s problemi pri vključevanju v družbo in dobila sem občutek, da bi službe, ki se ukvarjajo z odvisnostjo, lahko dale večji poudarek reintegraciji.

Na podlagi tega sem se srečala s tremi dekleti, ki so program uspešno zaključile in sedaj abstinirajo. Opisale so spremembe, ki so jih opazile pri sebi in so jim bile v pomoč pri vključevanju v družbo, ob tem pa so se pojavljale tudi spremembe, ki so povzročale probleme ob samem vključevanju v »nekomunsko« družbo. Na podlagi tega se je razvila ideja o vmesnem reintegracijskem programu. Zasvojenost je socialni problem in problem okolja, zato bi ga bilo potrebno reševati temu primerno – v okolju. Med komunskimi programi ter totalnimi ustanovami najdemo namreč vse preveč vzporednic.

Za pomoč in podporo pri delu se zahvaljujem mentorici dr. Veri Grebenc, Zavodu Pelikan in mojim sogovornicam, brez katerih raziskava ne bi bila realizirana.

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 ZASVOJENOST IN SOCIALNO DELO

»Zasvojenost je najprej **pedagoški** in **socialni problem**, šele potem zdravstveni in sodni. Tako se ga tudi lotevamo; brez vnaprej togo določenih obrazcev, pač pa smo zelo pozorni na trpljenje posameznika in njegove družine. Osebo je potrebno gledati kot celoto ter njene neskončne zmožnosti za rešitev, ki tičijo v notranjem bogastvu« (Picchi: 1995).

Socialni delavci se srečujejo z odvisnostjo v zelo različnih okoliščinah in večinoma izven ustanov, ki so specializirane za delo z odvisniki. Pri tem naletijo na takšne osebe, ki si ne želijo zdravljenja, in tudi takšne, ki obupano iščejo pomoč. Socialni delavec mora zato veliko pozornosti nameniti odvisni osebi, prav tako pa tudi okolju, v katerem ta oseba živi (Barber 1997: 32).

Zasvojenost je predvsem **socialna bolezen** in **problem okolja**, ne pa samo individualna motnja, ki bi jo lahko reševali ločeno. Tako je dolžnost socialnega delavca, da ima dovolj ustreznega znanja, da zna pomagati tudi pri zasvojenosti (Barber 1997: 8).

Model socialnega dela z zasvojenostjo mora enako pozornost posvetiti osebi in okolju. Za socialnega delavca torej nista dovolj ocena in razumevanje procesa zasvojenosti, celovito se mora poglobiti v uporabnikovo življenje, kamor spadajo tudi vse njegove interakcije s širšim socialnim okoljem. Socialni model je torej obrnjen navzven, v socialni kontekst zasvojenčevega vedenja, prav tako pa tudi navznoter, v psihologijo vsakega posameznika posebej (Barber 1997: 32).

Socialni delavci igrajo pomembno vlogo posrednika storitev, ugotavlja **Flaker** (2002: 212) v raziskavi *Živeti s heroinom II*. Nekateri uživalci so se namreč s socialnimi službami srečali že v srednji šoli. V teh primerih so socialne delavke in delavci lahko precej pomembni liki v njihovih življenjih.

»Prednost centrov za socialno delo je ta, da se uživalci v njih oglasijo zaradi stisk in zadev, ki niso neposredno povezane z uživanjem drog. Tako zmanjšujejo stigmatiziranost uživalcev in

lahko rešujejo stvarno stisko uživancev, ne da bi dramtizirali njihovo uživanje« (Flaker 2002: 217).

Socialno delo je preko reševanja ljudi v stiski opremljeno tudi za reševanje stisk uživancev nedovoljenih drog. Pa vendar, poudarja **Stefanoski** (1997: 221), se nekateri socialni delavci izogibajo delu z uživalci, saj mislijo, da niso dovolj poučeni o tej tematiki in zato odvisne osebe napotijo k specializiranim službam.

1.2 ODVISNOST TER NJENO ZDRAVLJENJE

Eksperimentiranje z drogo še ne pomeni odvisnosti. Zanj morajo biti izpolnjeni določeni kriteriji, ki so (Auer 2001: 56):

- pojav abstinenčne krize,
- rast tolerance,
- okupiranost z drogo,
- trajna želja po prenehanju jemanja,
- popušcanje v šolskih, družinskih, poklicnih ali socialnih dejavnostih,
- nadaljevanje jemanja kljub velikim telesnim oz. življenjskim težavam, ki se zaradi tega pojavljajo.

Ramovš (1999: 60, 61) navaja, da je zasvojenost umetna, škodljiva potreba. Zasvojenost je potreba zato, ker pri človeku deluje kot relativna nuja in mu jemlje svobodo doživljanja. Umetna je zato, ker hlepimo po nečem, česar po naravi ne potrebujemo. Za nas je tujek, na katerega se moramo prilagoditi. Škodljivost pa se kaže na vseh človekovih razsežnostih. Telesno nas zastruplja, jemlje nam svobodo odločanja in odgovornost, kvari medčloveške odnose, zavira človekov razvoj in omamlja njegovo smiselno orientacijo v življenju.

Zanimiva je **Schilitova** (1991: 5) opredelitev odvisnosti. On namreč ne opredeljuje celotnega pojma odvisnost, temveč razdeljuje **psihično** ter **telesno** odvisnost. Prva naj bi bila »tendenco ali hrepenenje po ponavljajoči ali kompulzivni rabi določene snovi, ker so njeni učinki smatrani kot prijetni ali zadovoljujoči ali ker zmanjšujejo nezaželjene občutke, kot so zaskrbljenost, nespečnost ali depresija« (prav tam, str. 5). Druga pa »navajenost telesnih tkiv

na nenehno prisotnost določene kemične snovi, ki se kaže v resnih, celo življenjsko ogrožujočih odtegnitvenih simptomih, ki sledijo prenehanju uporabe« (Schilit 1991: 6).

Kot piše **Auer** (2001: 166), je zdravljenje proces, ki je sestavljen iz doseganja zadostne motivacije oziroma priprave na zdravljenje, zdravljenja samega ter zdravstvene in psihosocialne rehabilitacije.

Odisnost je kronična bolezen, kar v medicinskem jeziku pomeni, da traja več kot pol leta. Kronično ne pomeni neozdravljivo, dejstvo pa je, da je prognoza vseh kroničnih bolezni približno enaka: tretjina bolnikov se z ustreznim zdravljenjem dobro ozdravi, druga tretjina ima obdobja zdravljenja z občasnimi ponovnimi izbruhi bolezni, tretjina pa ima slabo prognozo s pogosto prisotnimi težavami (tu je veliko tudi samomorov, predoziranj, nasilnih smrti in okužb).

Želja in pripravljenost tako lahko zadostujeta za vzpostavitev abstinence (vzdržnost od vseh drog), ne pa tudi za njeno vzdrževanje. Zdravljenje odvisnosti je proces, pri katerem mora zasvojenec najprej prepoznati, da je zasvojen, se odločiti za spremembo, to izpeljati ter se jo naučiti in imeti moč obdržati.

Obravnava zasvojenecv z drogami mora pomagati tistim, ki želijo z drogo prenehati in vzdrževati abstinenco. Tistim, ki tega ne zmorejo, pa omogočiti, da ne umrejo in se ne okužijo. Tako imajo možnost doživeti trenutek, ko se bodo morda odločili za spremembo, do tedaj pa s svojim ravnanjem ne ogrožajo sebe in drugih. Razviti morajo biti »**nizkopražni**« programi, v katerih aktivno iščemo stik s populacijo uživalcev drog, ki pomoči ne iščejo sami (takih je vsaj polovica), kot tudi programi, v katerih morajo zasvojeneci prestopiti višji prag, da pridejo do pomoči; torej v abstinenco usmerjeni programi – »**visokopražni**« (**Auer** 2001, str. 166).

1.3 TOTALNA USTANOVA IN KOMUNA

V raziskavi se osredotočam na enega izmed visokopražnih programov, **Terapevtsko Skupnost Srečanje**. Ker želim med terapevtskimi skupnostmi – komunami in totalnimi ustanovami vleči nekatere vzporednice, se moram sedaj vsekakor najprej ustaviti pri totalnih ustanovah.

Totalna ustanova je prevladujoči način obvladovanja obrobni družbenih skupin. (Flaker 1996: 185) Totalno ustanovo ter komuno povezujejo skupne točke. Totalne ustanove simbolizira fizična odsotnost od preostalega sveta. Tudi komuna je mesto, kamor se zatečejo odvisniki z namenom, da se odmaknejo od družbe. Značilnosti totalnih ustanov so, da so zaprte (onemogočajo socialno interakcijo), operirajo z avtoriteto, varovanci živijo na lokacijah, imajo cilje, ki jih morajo izpolnjevati (Leskošek 1999: 191).

Komune so prav tako kot totalne ustanove **izoliran prostor**. Z zaporo se ustvarja dinamika med zunaj in znotraj. So oblika kolektivnega življenja, pripadniki kolektiva pa naj bi bili enotni. Imajo ideologijo, in sicer odvajanje od droge in krepitev osebnosti (Flaker 2002: 206).

Flaker (1998: 20) piše, da so tudi po **Goffmanu temeljne značilnosti ustanov**, da vsi vidiki življenja potekajo na istem kraju in pod isto oblastjo. Tudi v komuni vsaka faza dnevne aktivnosti poteka vpričo velikega števila drugih ljudi, ki so enako obravnavani in od katerih zahtevajo, da skupaj delajo isto stvar. Za dejavnosti obstajata urnik in stroga pravila.

Varovanci v totalni ustanovi se soočajo z **viškom prostega časa**. Čas v teh ustanovah je namreč izgubljen, nekako se je treba prebiti skozi dan, ki ni zapolnjen z ničemer, je zapravljen, neporabljen,. (Leskošek 1999: 192). V nasprotju s totalno ustanovo pa je čas v komuni skrbno izkoriščen, poudarek je namreč na fizičnem delu.

Problem pri komuni kot totalni ustanovi je, da se odvisniki v njo odmaknejo za določen čas (ponavadi tri leta), potem pa se vrnejo nazaj v življenje, ki so ga zapustili, ko so šli v komuno in se kmalu spet začnejo zadevati (Flaker, V. in drugi 1999: 383).

Problem odvisnosti se lahko poveže s **problemom duševne bolezni**, ki ni problem posameznika, ampak družben problem. »Ne da se ga rešiti v institucijah in bolnicah, niti prelagati zdravljenje na psihiatrijo, treba ga je reševati v skupnosti, v družini, v okolju« (Jerman 1989: 103).

Flaker (2002: 205) piše, da terapevtske skupnosti in totalne ustanove **povezuje utopičnost**. Utopija terapevtskih skupnosti je večkratna. Prvič, ustvarjajo idealen prostor; drugič, ustvarjajo novo, enakopravnejšo skupnost ljudi; tretjič, prizadevajo si ustvariti nove ljudi; četrtič pa negujejo utopijo o ozdravljenju družbe. Poudarja, da utopija ni vedno slaba, vse

dokler se ne sprevrže v *negativno utopijo*. Citiram Flakerja (2002: 205): »Če je utopija dovolj praktična in dovolj družbeno kritična, lahko ustvarja nove možnosti, odpira nove poti človeškega sožitja in nove prostore svobode.« Problematičnost utopije je v tem, da se sprevrže v svoje nasprotje, negativno utopijo in se spremenijo v totalne ustanove. Veliko modernih totalnih ustanov ima namreč podobne smernice kot nekatere terapevtske skupnosti za odvajanje od drog – idilične skupnosti na podeželju, ljudje so izvzeti iz vsakdanjega kaosa.

Pomembno pa je poudariti, da obstajajo med terapevtskimi skupnostmi in totalnimi ustanovami tudi **razlike** (Flaker 2002: 206). Terapevtske skupnosti so manjše, bolj pregledne, ljudje se bolj poznajo in tako lažje ustvarijo občutek povezanosti. Razliko med osebjem in varovanci zmanjšuje dejstvo, da kot »operaterji« delajo ravno bivši uživalci. »Terapevtskim skupnostim manjka še veliko, da bi zares zaživele kot skupnosti, še zmerom so predvsem naprave čiščenja, spreminjanja ljudi, ne pa prostor skupnega življenja, nova oblika sožitja. Njihovi člani tja ne pridejo živeti, temveč se pridejo očistiti« (Flaker 2002: 207).

1.4 KAKOVOST ŽIVLJENJA

Komunski program naj bi zagotovil **kakovost življenja**, ki je pred vstopom v program odvisnik nima. Gre za izboljšanje odnosov z družino, pridobivanje službe, stanovanja ... (Horvat 1999).

Zato je v raziskavi vsekakor potrebno obravnavati kakovost življenja, ki nastopa v kontekstu zadovoljevanja človekovih potreb.

Medtem ko je najzgodnejši pristop izhajal iz osnovnih človekovih potreb, kot so hrana, obleka, stanovanje itd. in v ospredje postavljaj življenjsko raven in potrebe, zadovoljive z materialnimi viri, so se ob tem uveljavili tudi širši pogledi. Na samo kakovost življenja med drugim vpliva tudi samo **zdravstveno stanje posameznika, količina in kakovost socialnih virov, njegove bivanjske razmere** in nenazadnje tudi samo **preživljanje prostega časa** (Svetlik, 1996: 5).

Kakovost življenja se v Sloveniji raziskuje že več kot deset let. Razlog za začetek raziskovanja je bila želja po merjenju družbenega razvoja. Svetlik (1996: 5) pravi, da kakovost življenja ni odvisna le od sredstev, ki jih imajo ljudje na voljo, temveč tudi od tega, kako ta sredstva uporabljajo. Kakovost življenja se ne more meriti le preko lastništva

materialnih sredstev in z zadovoljevanjem materialnih potreb, temveč tudi preko zdravja, znanja in zaposlitve. Pomemben pokazatelj kakovosti življenja je tudi zadovoljevanje nematerialnih potreb, kot so potrebe po varnosti, po pripadnosti in po samouresničevanju.

To isto so ugotovili raziskovalci, ki so blaginjo prebivalstva v zadnjih desetletjih ugotavljali preko družbenih kazalcev kot posebnih merskih orodjih. Sprva so družbene procese merili samo preko **objektivnih družbenih kazalcev**, kmalu za tem pa so se pojavili tudi **subjektivni**.

Raymond Bauer (Bauer 1966; po Novak 1996), ki je izdal eno najzgodnejših knjig s tega področja, opredeljuje te kazalce kot pomagalo pri vrednotenju socialnih programov.

Po oblikovanju teh kazalcev so nekateri opazili povezanost med objektivno izmerljivo življenjsko situacijo, v smislu njene »vidnosti« in »opaznosti«, in subjektivno občutenim zadovoljstvom z življenjem. Izmerjena povečana medicinska oskrba, višja izobrazba, boljše stanovanjske razmere in večji dohodek naj bi vplivali na izboljšanje kakovosti življenja (Novak 1996: 8).

»Tako so postali »objektivni« kazalci oznaka za orodja, s katerimi se merijo življenjski pogoji, poimenovani tudi kot »**fizična kakovost življenja**»; s »subjektivnimi« kazalci pa se merita osebna ocena in vrednotenje teh pogojev ali »**psihična kakovost življenja**« (Novak 1996: 11).

Preko **subjektivnih družbenih kazalcev** se meri dožemanje anketiranih o njihovem blagostanju, in sicer preko tega kaj ti ljudje mislijo o svojih življenjskih pogojih. Zagotavljajo informacije o takšnih razsežnostih, kot je zadovoljstvo, in omogočajo statistično primerjavo podatkov o različnih vidikih življenja. Prednost teh kazalcev je, da jih oblikujejo in uporabljajo raziskovalci sami in jih tako lahko ob pomanjkljivostih hitro preoblikujejo. **Objektivni kazalci** pa so odvisni od podatkov, ki jih zbirajo različni vladni uradi za upravne namene in zbiranje podatkov ne nadzorujejo tisti, ki kazalce oblikujejo. S subjektivnimi kazalci se lahko ugotavljajo zlasti pereči problemi, kot je na primer prikrajšanost posebne kategorije ljudi za določene dobrine.

Davis (Davis, Fine Davis 1991: 109; po Novak 1996) poudarja **nezaupanje v zanesljivost subjektivnih kazalcev**. Večina ljudi namreč običajno ne razmišlja o svojih odzivih, zato težko odgovarjajo na vprašanja, ki zadevajo njihovo mnenje, zaznave, želje. Poleg tega

nekateri ne odgovorijo, ker menijo, da se tako vdira v njihovo zasebnost. Če vseeno odgovorijo, pa obstaja velika možnost, da so svoje odgovore malo prilagodili. Če pa že pravilno odgovorijo, pa še vedno obstaja dejstvo, da se naše zaznave hitro spreminjajo in so take izjave preveč nestabilne, da bi se lahko zanesljivo merile.

Toda **zagovorniki** uporabe **subjektivnih kazalcev** so poiskali nasprotno utemeljitve. Ugovor, da ljudje ne razmišljajo o svojih odzivih, ne drži, saj so analize odgovorov pokazale, da običajno manj kot pet odstotkov ljudi odgovori z »ne vem«. Prav tako je majhen delež tistih, ki v celoti zavrnejo anketiranje ali odgovor na postavljeno vprašanje. V raziskavah so ugotovili tudi visoko stopnjo stabilnosti izjav. (Novak 1996: 8–11).

Kakovost življenja opredeljuje tudi **Allardt**. (1993: 89) Glavne skupine, na katere se navezujejo pogoji, ki zagotavljajo obstoj in razvoj človeka, je poimenoval **“imeti”**, **“ljubiti”** in **“biti”**.

Materialne potrebe v smislu **“imeti”** se merijo preko gmotnih virov, bivalnih razmer, zaposlitve, delovnih razmer, zdravja in izobrazbe. Lahko jih označimo tudi kot “življenjska raven”.

Pojem **“ljubiti”** se nanaša na stike z drugimi ljudmi in na oblikovanje družbene identitete, kazalci teh potreb pa merijo odnose in stike v lokalni skupnosti, odnose v družini in sorodstvu, pristna prijateljstva, odnose in stike med člani različnih združenj in organizacij ter odnose s sodelavci na delovnem mestu.

Potrebe **“biti”** so osebne. Z njihovo zadovoljitvijo posameznik doživlja samopotrditve in osebno rast. Njegova pozitivna stran je torej osebni razvoj, negativna pa odtujenost. Kazalci teh potreb merijo sodelovanje pri odločanju in dejavnostih, ki vplivajo na posameznikovo življenje, preživljanje prostega časa, uživanje v naravi itd. (Allardt 1993: 88–91; po Novak, 1996: 20).

Pomembno je poudariti tudi, da **kakovost življenja ni statična kategorija**, ki bi, ko je enkrat izmerjena, veljala nespremenjena za celotno življenjsko obdobje posameznika ali družbene skupine. Za samo raziskovanje kakovosti življenja je zato treba zajeti spremembe v življenjskem ciklu posameznika, pa tudi spremembe, ki se dogajajo v družbi. Pomembno je

recimo raziskovati spremembe, ki jih posameznik doživlja zaradi prehajanja iz enega življenjskega obdobja v drugo (Novak 1996: 29).

Jelka Škerjanc (2005: 48) pravi: »Socialna izključenost kot novejši koncept izhaja iz socialne politike in se brez težav povezuje s konceptom kakovosti življenja, saj izhaja iz nadzora nad viri, s katerimi posamezniki zadovoljujejo svoje potrebe na različnih področjih.« To, da ima posameznik slabši nadzor nad viri, pomeni, da ne more zadovoljiti svojih potreb, kar pa vsekakor vpliva na njegovo kakovost življenja.

1.5 SOCIALNA IZKLJUČENOST

Odisniki tvorijo **ranljivo skupino** in zanje je značilno, da so prikrajšani na različnih področjih. Imajo slabši dostop do izobrazbe, težje si pridobijo ustrezno službo in s tem tudi ustrezen materialni položaj, zaradi slabega finančnega položaja pa težje pridobijo ustrezno stanovanje. Te skupine so zaradi svojih lastnosti, ovir, načina življenja ali **pripisane stigmatizacije** pogosto manj fleksibilne pri odzivanju na hitre in dinamične spremembe, ki jih prinaša sodobna družba (Kobal, Žakelj 2007: 157).

Lahko bi rekli, da so te skupine **socialno izključene**. Johnson (Johnson 2000) piše, da je **socialna izključenost** proces v katerem posamezniki ali gospodinjstva doživljajo resno deprivacijo pri različnih virih ali pa na področju socialnih vezi. Priložnosti in možnosti, ki so drugim ljudem na voljo, so socialno izključenim onemogočene ali otežkočene (Kobal, Žakelj 2007: 157).

Flaker (2002: 57) piše, da s stigmatiziranjem človeka diskvalificiramo in ga kot nepolnovrednega člana interakcijske skupnosti postavimo v položaj, ko se nam ni treba meniti zanj.

Odisniki s svojim načinom življenja in pripeto stigmo sodijo v ranljivo skupino, že preden se odločijo za zdravljenje. Po prihodu iz komune pa se soočijo s problemom zaposlitve, iskanja stanovanja in vključevanja nazaj v družbo, kar pa jih zopet pripelje nazaj v ranljivo skupino. Zaradi daljše odsotnosti iz sfere dela pa tudi stigmatizacije, imajo te osebe večkrat težave pri iskanju

zaposlitve. Na nek način jih lahko primerjamo s skupino ljudi, ki se po prestajanju zaporne kazni vračajo nazaj v družbo.

Kobal in Žakelj (Kobal, Žakelj 2007: 158) opisujeta **posledice zaporne kazni**, jaz pa jih preusmerjam na **posledice življenja v komuni**. Pri tem naj seveda poudarim, da gre pri komuni za povsem drugačno obliko odmikanja ljudi od družbe in iz povsem drugačnih razlogov. Najpomembnejša razlika, ki jo vsekakor moram poudariti, je prostovoljni vstop in izstop iz komune, kar pa seveda za prestajanje zaporne kazni ne velja. Pa vendar, ne glede na to, ali je vstop prostovoljen ali ne, imajo posamezniki iz zavora in iz komune podobne probleme pri vračanju nazaj v družbo. Te vzporednice vlečem na podlagi raziskave Kako skupnost srečanje vpliva na posameznika, ki sem jo izvedla leta 2007, v okviru predmeta Raziskovalni seminar na Visoki šoli za socialno delo.

Ekonomski položaj

Večina odvisnikov zapusti komuno brez večjih prihrankov. Bojijo se zaposliti, saj bi od plače morali odplačevati svoje številne dolgove. Iz tega sledi torej **brezposelnost**. Samo trije od osmih imajo zaposlitev.

Flaker (2002: 257) ugotavlja, da **nezaposlenost neposredno vpliva** na socialne posledice uživanja drog. Preko družbenega izključevanja se odvisne osebe izključuje iz plačanega dela. Stigma omogoča delodajalcem, da pritiskajo na delovno silo. Hkrati pa ima zasvojen osebni probleme obdržati delovno mesto, saj pod vplivom droge dostikrat ni zmožna opravljati zahtevanih nalog.

Izobrazbena raven in izobraževanje

Za odvisnike je značilna nizka izobrazba. Od osmih vprašanih imajo štirje osnovno in štirje srednjo šolo. Je pa res, da imajo dovolj delovnih izkušenj in sposobnosti, ki so si jih pridobili v komuni. Vprašani so navajali, da so si pridobili delovne navade, da sedaj delo jemljejo kot nujno in samoumevno, sprejeli so ga kot način življenja. Žal pa so te sposobnosti ponavadi omejene na preprosta obrtniška dela, ki so v vsakdanjem življenju slabo plačana.

Zdravje

Zaradi dolgoletnega uživanja droge imajo številni odvisniki tudi po prihodu iz komune še vedno zdravstvene težave. Pojavi se stigmatizacija zaradi morebitnih nalezljivih bolezni in na podlagi tega tudi socialna izključenost. Med uživalci je posebej razširjen hepatitis. V letih od

1994 do 1997 je bilo med uporabniki metadonskega programa od 54,7 % do 37,6 % pozitivnih uživalcev (Flaker, V. in drugi 1999: 350).

1.6 STIGMA, PREDSDOKI IN STEREOTIPI

»Stigma označuje takšno posameznikovo lastnost, ki ga loči od večine v skupnosti tako, da ima večina in tudi on sam to lastnost za **odklonsko**, deviantno.« (Goffman 1980; po Nastran Ule 1994: 117) Stigma se pojavi zaradi fizične pomanjkljivosti ali poškodbe, izraz duševne bolezni, deviantnega načina življenja, kršenja določenih navad in norm. Osebo stigmatiziramo, kadar ji v odnosu do nje ne izkazujemo tistega spoštovanja in priznanja, ki bi ji sicer pripadala glede na njen splošni družbeni položaj.

Ranljiva skupina v moji raziskavi občuti socialno izključenost **preko predsodkov in pripete stigme**. Podobno tudi v Flakerjevi raziskavi (Flaker, V. in drugi 1999: 363) uživalci opisujejo, da večina o njih misli, da so nasilni, kužni, zanemarjeni, lažnivi in potepuhi. Stigmo živalci občutijo v naslednjih sferah: stanovanje, služba, vozniško dovoljenje ipd. ter tudi pri socialnih stikih: družinski prepiri, izguba stikov s prijatelji, vrstniki itn. Zaničevalni odnos občutijo tudi v službah, ki so jim namenjene. Tudi bivši uživalci, ki se vrnejo iz zdravljenja imajo občutek, da jih vsi gledajo, jih obsojajo in se jih celo izogibajo (Flaker, V. in drugi 1999: 363).

Ljudje, ki ne uživajo drog razvijejo razne vrste odnosov do uživalcev. Nekateri jih ne marajo in ne razumejo. Spet drugi se jih izogibajo. Ker jih ignorirajo in si zatiskajo oči, se zaradi ignoriranja razvije stigmatizacija. Uživalci pravijo, da jih ljudje uvrščajo v najslabše kategorije: črnuhi, zanemarjenci, kriminalci... Poznavanje in vidnost sta torej pogoja stigmatizacije. Takšna stigmatizacija pa onemogoči resnično spoznavanje in dobimo začaran krog. Del uživalcev se zato trudi prikriti uživanje droge (Flaker 2002: 56).

Tudi **Nastran Ule** (1994: 118) piše, da se takšne osebe poslužujejo nekaterih strategij, da bi se obranile stigmatizacije.

■ Oseba **poskuša prikriti** svojo stigmo: prizadeva si delovati poudarjeno normalno ali pa se izogiba stikov s tistimi ljudmi, ki bi utegnili postati pozorni na njeno drugačnost. Večina uživalcev zato skriva podatek, da so bili v komuni, saj se bojijo, da ne bodo dobili službe.

- **Popusti**, se vda in pristane na svojo »pomanjkljivost«.
- Stigmatizirani **se sooči** z razlogi za svojo »drugačnost«.

Flaker piše (2002: 9), da ljudje mislijo, da so uživalci nezanesljivi ljudje, nagnjeni k nasilju, da so izgubili vsak moralni čut, so zanemarjeni, zavrženi, shujšani, prevarantski. Pravi, da pride do takega stigmatiziranja na podlagi tega, da so ljudje, ki imajo hude težave zaradi droge, najbolj vidni. Drugi pa svojo navado skrivajo (Flaker 2002: 10).

Ljudje uživalce stigmatizirajo, s tem ko **jih razlikujejo** od nekaterih drugih »deviantov« – invalidov, bolnikov, odpuščenih delavcev... Menijo, da so, v nasprotju z njimi, sami krivi za svojo usodo in da bi lahko prenehali, če bi to želeli. Menijo tudi, da se morajo uživalci, ki so v stiski po svoji krivdi, pokesati in spokoriti, če se hočejo rehabilitirati (Flaker 2002: 57).

Predsodek običajno definiramo kot vrsto neupravičenih stališč. Ta stališča niso argumentirana in preverjena. (Rot 1977; po Nastran Ule 1994: 101) Stališča imajo kognitivno, emotivno in konativno komponento. **Kognitivna komponenta** je sestavljena iz določenih nepreverjenih posplošenih konceptov in teorij o različnih skupinah in njihovih pripadnikih. **Emotivna komponenta** daje predsodkom duševno energijo in hrani njihovo globoko nezavedno dinamiko. **Konativna oz. dinamična komponenta** pa predstavlja pripravljenost za določeno vrsto obnašanja do kategorije objektov, do katerih so predsodki usmerjeni. Že nepomembna informacija o nekem človeku drugim zadošča, da mu pripišejo celo vrsto lastnosti in ga tipizirajo. Že enkratno opazovanje obnašanja neke osebe nam zadošča za posploševanje na druge osebe iz iste skupine (Nastran Ule 1994:102).

»Če sodbe temeljijo samo na kognitivni komponenti, torej **na nepreverjenih dejstvih** ali govoricah, govorimo o **stereotipih**. Večino stvari najprej definiramo in šele potem vidimo.« (Lippman 1961: 81; po Ule 1994: 103). Stereotip se razvije iz sklepanja na osnovi omejenih informacij in obenem iz potrebe, da poenostavimo kompleksnost pojavov in dogajanj v svetu. Stereotipi so torej predstopnja predsodkov (Nastran Ule 1994:103).

Ker ljudje drog ne poznajo, laže blatijo uživalce. Nepoznavanje omogoča sodbo na podlagi zunanjšega vtisa. Tak vtis je popačen in uživalci ga doživljajo kot krivičnega (Flaker 2002: 52).

Predsodki negativno vplivajo na posameznikovo **samopodobo**. Oseba, ki je objekt diskriminacije namreč nosi težko psihološko breme. Pogosto se razvijejo občutki manjvrednosti (Allport 1954).

Žrtve diskriminacije pogosto razvijejo tudi **samoponižujoče vzorce** obnašanja. Pogosto se začnejo obnašati v skladu s predsodki, začnejo torej kazati znake, ki drugim dajejo opravičilo, da nadaljujejo z diskriminacijo do njih (Nastran Ule 1994: 116).

Flaker (2002: 254) piše, da predsodki sprožijo proces, imenovan **džankizacija**. Gre za »niz naučenih vedenj, v katera posameznika porinejo, ko mu s stigmatizacijo onemogočijo druge možnosti.« Odvisnik tako opusti druge družbene vloge, ki jih ima na voljo, in na koncu mu ostane le vloga džankija – odvisnika.

Uživalec zaradi družbene reakcije na svoje početje (kriminalizacija, stigmatizacija ...) in družbenega statusa same substance progresivno tone na družbeni lestvici. Ostane brez družbenih vezi, izločen je iz produktivnih družbenih procesov in neformalnih vezi. K procesu džankizacije sodi tudi materialno obubožanje (Flaker 2002: 256).

1.7 TERAPEVSTKE SKUPNOSTI IN SKUPNOST SREČANJE

Skupnost srečanje je nastala na pobudo italijanskega duhovnika **Don Pierina** leta 1963. Na cesti je spoznal mladega odvisnika in ga vzela k sebi domov. V medsebojnem sobivanju in nudenju nesebične podpore je odkril pomembnost tovrstne pomoči pri izhodu iz sveta zasvojenosti. Zato se je odločil za ustanovitev terapevtskih skupnosti.

V Sloveniji je odvisnikom na voljo šest komun – v Kostanjevici pri Novi Gorici, na Čadrgu nad Tolminom, Vremah pri Divači, Sveti Trojici v Slovenskih goricah ter Kobilju v Prekmurju. Ustanovili pa so tudi žensko komuno na Razborju nad Sevnico (Blažič 2007: 365).

Prve terapevtske skupnosti so bile organizirane za odvisnike od heroina, danes pa obstajajo tudi za druge vrste odvisnosti. Lahko so pod okriljem cerkve, dobredelnih organizacij, bivših zdravlencev ipd. Razlikujejo se tako po velikosti skupin kot po stopnji organiziranosti skupnega življenja in obsegu sodelovanja strokovnjakov. Imajo tudi različne kriterije sprejemanja, trajanja ter različno vrsto oskrbe po zaključenem programu (Auer 2001: 134).

Terapevtske skupnosti Skupnost Srečanje so namenjene predvsem zdravljenju in **rehabilitaciji uživalcev** različnih stopenih in škodljivih snovi.

Terapevtske skupnosti oz. **visokopražni programi** (Projekt Človek, Skupnost Srečanje, Center za zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog ...) so usmerjeni v abstinenco in so namenjeni tistim uživalcem, ki želijo uživanje drog popolnoma opustiti. Pomembno za terapevtsko skupnost je, da posamezniki v njej abstinirajo, ter da v njih ni nasilja.

Gre za dolgotrajne programe (2–5 let), njihov osnovni princip dela temelji na vzpodbudi k spremembi življenjskih navad; osnovani so na modelu socialnega učenja, ki pospešuje spreminjanje odvisniškega vedenja ter osebne spremembe nasploh.

Težnja teh programov je človeku pomagati k celostni prenovi v vseh njegovih razsežnostih, da bi po končanem programu zaživel življenje brez zasvojenosti. Ti programi so ponavadi **zaprtega tipa** in zahtevajo upoštevanje različnih **pravil**.

Ločimo bolj **socioterapevtsko** in bolj **psihoterapevtsko** usmerjene skupnosti. Prve posvečajo pozornost predvsem vedenju v skupini v konkretnih življenjskih situacijah, druge se bolj ukvarjajo s posamezniki in vzroki, ki so jih pripeljali v odvisnost.

Terapevtske skupnosti so namenjene razvoju socialnih veščin, vzgoji in izobraževanju ter odpravi protidružbenega vedenja. Namesto dosedanje pasivnosti in doseganja sreče s pomočjo psihoaktivnih snovi je v skupnosti pravilo aktivna udeležba v skupnem življenju (Auer 2001: 133).

Skupnost Srečanje je znana po svojih prizadevanjih za **osvobajanje človeka od vsake zasvojenosti in ponovno vključitev** prej zasvojenih v polnopravno ter odgovorno življenje.

Program traja tri leta in sprejme okoli devet mladostnikov. Pogoj za vstop je detoksikacija in petnajst različnih medicinskih preiskav ter prošnja za vstop. Pri sprejemu se opravi obvezni pregled in če se v njegovi krvi najde nedovoljene substance, kandidat ni sprejet. Prvi mesec je mesec osamitve, ni telefonskih ali osebnih stikov z domačimi. Nato imajo lahko obiske vsakih 14 dni. Po enem letu bivanja v skupnosti in po skupnem spoznanju, da je posameznik dosegel določeno stopnjo zrelosti, lahko gre domov na preizkušnjo. Po vrnitvi je vključen v novo skupnost. V tej skupnosti pa se nekatere njegove odgovornosti še povečajo. Pri delu z zasvojenci v izpopolnjevalni skupnosti se uporabljajo podobna terapevtska sredstva in

metode: pravila in načela skupinskega dela, fizično in umsko delo, osebna in skupinska refleksija, športne in rekreativne dejavnosti v prostem času, obiski in srečanja s starši itd (Blažič 2007: 365).

Skupnosti niso psihiatrični sanatoriji, zapori ali bolnišnice, ampak **šole življenja**, predlogi življenja v širšem pomenu, ki zajema celega človeka v prizadevanju, da bi se mu povrnilo osebnostno ravnotežje; so pot, da ponovno najde samega sebe (D'Eercole 1995: 194).

Auer (2001: 133–134) razume tarapevtske skupnosti kot rehabilitacijo za razvoj zmožnosti pomagati samemu sebi. Od posameznikov se pričakuje, da z vso odkritostjo spregovorijo o svojih problemih, strahovih in konfliktih, da bi na podlagi tega lahko prišlo do skupnega soočenja z odvisnostjo. »Podpora in spodbujanje napredka drugih so pomemben del razvijanja zmožnosti samopomoči; k temu je v prvi vrsti namenjena tudi pomoč strokovnjakov.«

V komuni se izvaja intenzivno **individualno in skupinsko psihoterapevtsko delo** (fizično in intelektualno delo, branje, šport, glasba, pisanje poročil ...), s katerim se uravnava vedenje (impulzivnost, samouničevalnost), spodbuja čustvovanje, delovne navade ter intelektualni razvoj in skozi katerega se gojenec postopoma zave pomena prijateljstva in solidarnosti. V skupnosti vsakega sprejmejo kot osebo, ne glede na njegov ideološki, politični ali verski nazor (D'Eercole 1995: 194).

Ko se posameznik odloči, da se želi vključiti v terapevtsko skupnost Srečanje, se najprej vključi v priprave za vstop v terapevtsko Skupnost srečanje. Te priprave trajajo tri do šest tednov. V tem času med tednom biva v pripravljalnem centru, vikende pa preživlja s svojo družino.

Posameznik je vključen tako v individualno kot skupinsko obravnavo, poudarek pa je na skupinskem delu. V tem času posameznika soočajo z delovnimi aktivnostmi in vsakodnevnimi opravili (skrb za notranjost hiše in njene okolice), utrjevanjem telesne zmogljivosti, branjem knjig, kulturnim udejstvovanjem itd.

Preko teh dejavnosti želijo posameznika seznaniti z načinom življenja in dela v skupnosti. Odločitev za terapevtsko Skupnost Srečanje je zanj tako lažja. Posameznik si pridobi zaupanje, da on to zmore in da je za svoje vedenje in odločitve odgovoren on sam.

1.7.1 NEKAJ PRAVIL V SKUPNOSTI

- Ni izjem,
- delitev z drugimi, osamitev ni zaželjena,
- nasilje ni dovoljeno,
- spolni odnosi niso dovoljeni,
- največ 10 cigaret dnevno,
- pri predčasnem odhodu iz skupnosti gojenec ne dobi denarja ali vozne karte (Blažič 2007: 366, 367).

1.7.2 POMEN TERAPEVTSKE SKUPINE

Terapevtske skupine so pomembne ravno zato, ker je vrednost skupine zelo velika. Določene odpore osebe, ki živi v hudi osebni stiski, se namreč da premagati s pritiskom strnjene skupine prijateljev. Picchi (1995: 40) pravi: »Življenje v skupnosti je lahko že samo po sebi vzvod, ki oblikuje odraslo in uravnoteženo osebnost.«

Nekdo, ki zapade v kakršnokoli drogo, potrebuje pomoč drugega, potrebuje terapevtsko skupino.

Bistvo terapije v skupini je zdravljenje ljudi z ljudmi. V nekem smislu gre za zdravljenje z odnosi, ko se človek v medsebojnih odnosih in z zgledom drugega brusi in pripravlja za odgovorno življenje.

V skupnosti se človek uči novih odnosov: odnos do terapevta, skupine in širše skupnosti (družine in družbe), z vsem tem pa vzpostavlja odnos do samega sebe. Moč skupine je v zgledu in odkriti besedi, ki ne pozna mask. Vsaka terapevtska skupnost pa se mora dobro zavedati, da vsega ne more razrešiti sama, zato mnoga vprašanja ostanejo odprta, ki jih posameznik mora rešiti doma ali v okolici, lahko pa tudi v drugi skupnosti (Zavod Pelikan: 2008).

Vsak član skupnosti je novincu v pomoč z lastnimi izkušnjami, še posebej ko posameznik prvič spoznava:

- drugačno realnost življenja: resnično prijateljstvo, solidarnost;
- nujnost skupinskega sodelovanja v medsebojnih odnosih;
- zgrešenost prejšnjega načina življenja;

- spoznavanje samega sebe, svoje talente, sposobnosti, svoja čustva in duhovnosti;
- iskanje in vzpostavitev novih vrednot in navad.

Terapevtske skupnosti delujejo na dveh osnovnih ugotovitvah (Interno gradivo zaposlenih na Zavodu Pelikan):

Droga ni osnovni problem, resnični problem je človek, ki se ne zna in ne zmore pravilno orientirati. Današnji način življenja mlademu človeku ne daje jasnih usmeritev, jasnih norm in vrednot, ampak ga pušča brez osnov za lastno osebno zorenje.

Pomagati zmorejo tisti, ki so se ozdravili odvisnosti. Zato odgovornost za življenje, terapijo in delo v terapevtskih skupnostih nosijo ozdravljeni narkomani (Zavod Pelikan: 2008).

1.7.3 POMEN OMEJITEV V TERAPEVTSKI SKUPINI

Nesmiselno in pogubno bi bilo pustiti svobodno uporabo stvari, ki so predmet skušnjave še preden nekdo vzpostavi obvladljivo razdaljo do njih. Oblikovanje smiselnih pravil, discipline in omejitev je konkretna pomoč posamezniku, ki šele išče moč in vzvode samonadzora (Blažič 2007: 366, 367).

Nekatere izmed omejitev so:

- deset cigaret dnevno,
- nič kave in alkohola,
- televizija: dvakrat tedensko en film,
- glasba: skupna, nedelja popoldan,
- prosti čas: v petek zvečer dve uri in v nedeljo popoldan,
- nič seksa, minimum zasebnosti ...

Življenje odvisnika od drog temelji na kaosu, površnosti, iracionalnosti, na nagonskem in takojšnjem zadovoljevanju potreb; na skrajnostih. Odvisnik se noče za nič žrtvovati, čeprav bi bile posledice tega zanj dolgoročno ugodne. S hitro minljivimi občutki ugodja beži pred soočenjem z globljo odgovornostjo in nalogami svojega življenja. Nenadzorovana in neomejena količina sredstev za proizvodnjo ugodja (cigarete, glasba ...) bi mu tudi v komuni pomagala zaščititi se pred temi nalogami in odgovornostmi. Pri omejitvah gre torej za smiselno omejevanje možnosti umika pred bistvenim življenjskim izzivom, s katerim se je

odvisnik soočil, ko se je odločil za vstop v komuno. Ne gre za ubijanje strasti, pač pa za njihovo obvladovanje (Blažič 2007: 366, 367).

1.7.4 POMEN ODGOVORNOSTI V TERAPEVTSKI SKUPINI

Odgovornost daje smisel življenju v komuni. Segajo od preprostih tehničnih in organizacijskih odgovornosti za stvari in preprosta vsakodnevna opravila, prek odgovornosti v medsebojnih odnosih in za celo skupino, do resnične odgovornosti človeka do lastnega bivanja. Takšna odgovornost je sinonim za bistven cilj poti v komuni – svobodo (Blažič 2007: 370).

Glavne odgovornosti:

- prvi odgovorni,
- odgovorni za delo,
- odgovorni za hišo.

Odgovorni za center vsaj leto dni nosijo izjemno zahtevno odgovornost. Morajo se soočiti z nepredstavljivo zapletenimi tehničnimi ali organizacijskimi situacijami in z najzahtevnejšimi težavami in potrebami skupine ter posameznikov, ki jo sestavljajo. Zagotavljati morajo skladno življenje v komuni z vsemi svojimi pravili, normami in tradicijami. Najti mora pravo mero med zahtevo po spoštovanju pravil ter upirajočim se in izgubljenim posameznikom.

Odgovornosti, ki zahtevajo večjo discipliniranost in samonadzor, saj so organizacijsko zahtevnejše ali pa vsebujejo soočenje s skušnjavami:

- shramba z živili, vinom, cigaretami,
- kuhinja,
- živali,
- peka kruha (Blažič 2007: 370, 371).

1.7.5 POMEN SKUPINSKIH TRENUTKOV

Skupinski trenutki so del vsakodnevnih aktivnosti in so umeščeni med zaključek dela in obhode po odgovornostih pred večerjo. Kdor nosi odgovornost za organizacijo skupinskih trenutkov, mora vsak dan poiskati nekaj izhodiščnih tem in ena od tem je potem predmet

pogovora. Teme morajo biti takšne, da čim bolj nagovarjajo k izražanju in izmenjavi mnenj. Vsak lahko svobodno izraža svoje mnenje in nihče ni prisiljen k usklajevanju svojega mnenja z mnenjem večine.

V medsebojni komunikaciji je odvisnik izpostavljen velikim težavam, saj je po eni strani vanjo prisiljen, po drugi strani pa nima sredstva, s katerim bi jo obvladal, kot je bil vaje (droge).

Skupinski trenutki torej poleg oblikovanja in brušenja lastnih stališč, poglobljanja medsebojnih odnosov ter razgibavanju intelektualnih mišic služijo predvsem ozaveščanju in resnični razgradnji blokad v komunikaciji. Posameznik se svojih zadreg, strahov, negotovosti in izkrivljenih občutkov (nezaupanja vase) tokrat loti zavestno in postopoma, s pomočjo skupine, ki je potrpežljiva, a ne dopušča umika in kompromisa (Blažič 2007: 372, 373).

1.7.6 CILJI TERAPEVTSKE SKUPNOSTI

■ Telesno zdravljenje

Ovrednotenje lastnega telesa, ki je večkrat trdo preizkušano zaradi obdobja popolne zanemarjenosti. Izvaja se s praktičnimi pregledi vedenja v medsebojnih razmerjih, med zaposlitvijo, v prostem času in procesih, ki so povezani z bivanjem (D'Eercole 1995: 195).

■ Psihično zdravljenje

Poteka skupinsko in posamično.

■ Soočenje z odgovornostjo za lastno življenje, vzgoja za samostojno in odgovorno življenje

Vsakdo izmed nas, vsak človek skupnosti lahko prevzame odgovornost za svoje vedenje do sebe in drugih, ne glede na zgodovino in stopnjo svojih problemov. V skupnosti ima vsak posameznik dovolj priložnosti in izzivov, ki mu pomagajo in ga vzpodbujajo pri sprejemanju odgovornosti.

■ Vzgoja vztrajnosti

Posameznik se nauči, kako pomembno je, da vztraja pri začetem, da stvari zaključi in tudi kako pomembno je, da uspešno zaključi celotni program.

■ Razrešitev težav, ki so povezane z drogo

Skupnost ne rešuje problemov, ampak uči, kako prepoznati problem in kako ga reševati (Zavod Pelikan 2008).

D'Eercole (1995: 186) poudarja, da razrešitev težav ne pomeni samo telesno in psihično razstrupljanje, kajti droga ni poglavitni problem. »Poglavitni problem je človek in njegova nesposobnost, da bi se znašel v zapleteni družbi, katere sporočila ne dajejo več napotkov in opornih točk za dozorevanje človeka.«

■ Iskanje pravih motivov vključitve v program

Spoznati, da droge niso nikoli vzrok, ampak posledica. So sled globljšega in resnejšega zla.

■ Pridobitev novih delovnih navad, odkrivanje lastnih talentov in prebujanje intelektualnih, fizičnih sposobnosti

Zasvojenec se že v okviru priprav v pripravljalnem centru prične soočati z odgovornostmi, kot so na primer: odgovornost za kuhinjo, za kletne prostore, za pometanje, brisanje tal itd. Zasvojenec se mora v prvi vrsti naučiti reda in discipline, zato v pripravljalnem centru velja točni dnevni red, ki se ga je potrebno držati. Dnevni red vsebuje različne dejavnosti: pogovore v skupini, delo, rekreacijo itn.

Usposobljenost za poklic posamezniku pomaga najti njegovo mesto v družbi in v svetu, izkoristiti in uporabiti sposobnosti tako, da se bo lahko preživeljal.

Že delo samo po sebi pomeni bistveno sredstvo za vsakdanje življenje. Zato imajo v centrih možnost opravljanja različnih del v različnih delavnicah, kmetijah, centri nudijo preizkušanje v mnogih veščinah in opravilih. Priučijo se lahko raznih del in utrdijo delovne izkušnje, ki so bistvene za program zdravljenja. V centrih uvajajo razne šole, v katerih se posamezniki praktično učijo zidarstva, mizarstva, dela v mehanični delavnici, obdelovanja železa, električarstva, vrtnarstva, gojenja rož, živinoreje, sirarstva, dela v klavnici, izdelovanja klobas, pridelovanja vina, konzerviranja živil, keramične obrti, obdelovanja usnja, zlatarske obrti, tkanja na statvah, slikanja, ikonografije, tiskarstva, restavriranja, obdelovanja lesa itd (D'Eercole 1995: 197).

Blažič (2007: 372) pravi, da je delo v komuni sredstvo duhovnega in moralnega plemenitenja ter človekovega osvobajanja. Pomaga razvijati sodelovanje in spoznati pomembne oblike

osebnega zadovoljstva in izpolnitve. Vodi v spoznanje svobodnega in avtonomnega življenja v odnosu do družbe.

■ **Oblikovanje pozitivne samopodobe in pridobivanje samozavesti**

Posameznika se spodbuja k temu, da se sooči s samim seboj, s svojimi problemi in preteklim življenjem. Okrepi se samozavest in začne pridobivati samospoštovanje.

■ **Iskanje novih odnosov s svojimi svojci, urejanje odnosov do sebe in okolice (učenje socialnih veščin)**

Starši imajo pri urejanju svojih otrok pomembno vlogo, zato so tudi oni vključeni v terapevtski proces. Problem zasvojenosti je problem cele družine, zato je nujno, da se v proces urejanja vključujejo vsi člani družine. Vzporedno s posameznikom se namreč spreminja tudi njegova družina. Potrebno je skupno delo z zasvojenim in njegovo družino, kjer se iščejo skupne rešitve. Staršem in svojcem odvisnikov, v pripravljalnem centru nudijo oporo ter jih spodbujajo k rasti v medsebojnih odnosih.

Vzgojni vzorci in modeli staršev, ki so jih prinesli iz svojih družin, ne odgovarjajo vrednostnemu sistemu današnje mladine. Preveč je popuščenja in razvajanja, s tem pa tudi neodgovornega vedenja in odtujenosti v medsebojnih odnosih. In če so naši domovi le zbirališča med seboj odtujenih ljudi, se ni čuditi, da si v izpolnjevanju te osnovne potrebe po iskanju ljubezni in pozornosti najdejo odgovor na ulici, v ponujanju rešitev, ki so beg pred soočenjem in spoprijemanjem z življenjskimi težavami.

Skozi pogovore se tako učijo obvladovati vsakodnevne življenjske situacije, se nanje pravilno čustveno odzivati, sobivati.

■ **Priprava na življenje brez droge**

Ko odvisnik opusti droge, se znajde v slepi ulici: ve, da se mora izogniti prejšnji družbi, v zdravo okolje pa še ni vključen. Zato ga je potrebno že med zdravljenjem pripraviti na ponovno vključitev v družbo in nadaljnjo rehabilitacijo. Vzdrževanje abstinence pomeni celoten sklop zdravstvenih, psihoterapevtskih in socialnih ukrepov, prilagojenih posamezniku. Posamezniki se učijo spopadati s stiskami in težavami, sprejemati odločitve in tako presegati vedenje po liniji najmanjšega odpora in sistemu obrambnih mehanizmov.

1.7.7 DELO NA TREH DIMENZIJAH

Šola življenja posameznika oblikuje in izgrajuje v njegovi **telesnosti**. Vsak dan se uči sprejemati sebe, svojo zunanost, fiziološke posebnosti in izgled, sprejme svojo spolno razsežnost in razvija pozitiven odnos do lastnega telesa. To pomeni rad imeti svojo postavo, barvo las, oči ... Rad imeti samega sebe in biti na zunaj to, kar si.

Posameznik skrbno dela na **duševnosti** in jo izgrajuje. Dan za dnem opazuje in razvija svoje sposobnosti in talente, odkriva in prepoznava svoja čustva, se jih uči izražati in obvladovati, pa tudi pozitivno razmišljati in pristopati k razreševanju konfliktov. Ob spoznavanju svojih notranjih duševnih kvalitiet odkriva svoje bogastvo, doživlja svojo vrednost, se ceni, oblikuje svojo samopodobo in se zaveda sebe kot človeka, ki nekaj je in nekaj pomeni.

Posameznik odkriva tudi **duhovnost**, ki je pomembna osebnostna razsežnost pri iskanju svoje identitete. Išče odgovore o smislu bivanja, o poslanstvu lastnega življenja. Pogosto si mora postavljati ta vprašanja in sam v sebi poiskati odgovor o smislu življenja. V življenju v skupnosti sta določena kraj in čas za tišino in meditiranje. Takrat posameznik v poglobljenem notranjem pogovoru, ko je sam s seboj, ureja misli, duhovno raste, odkriva sebe in si osmisli bivanje. Vsak dan je potrebno urediti svojo notranost, doseči mir, osmisлити napore in trpljenje, zbrati pogum in verjeti v odrešenje, odkriti moč odpuščanja in se tudi srečati s presežnostjo ter odnosom do posmrtnega življenja.

Skupnost pomaga posamezniku, da raste in se na novo izgrajuje skozi omenjene vidike.

Predpogoj pa so seveda **jasna pravila in principi**, po katerih teče življenje.

Ni lahko spoštovati postavljeno strukturo in se podrežati načinu življenja, ki te vztrajno vodi k spremenjenemu vedenju. Ob tem se učijo, da so odločitve in pravila, ki so si jih postavili, za posameznika in skupnost "zakon", ki se ga ne spreminja in prilagaja razpoloženju in navadam posameznika. Koliko različnih želja in pričakovanj, volje in nejevolje, iskanje kompromisov, potrpljenja in moči je potrebno za zdravo sodelovanje in pripravljenost, da zaživi v sebi, pa tudi za druge. Nujni so pogovori, usklajevanja in dogovori. Vsak pozna svoje občutke napetosti, ko se bori z odločitvijo med tem, kaj vse bi rad sam zase, čuti pa tudi, da ga osrečuje življenje v skupnosti. Odnosi so težki in srečni smo le, če znamo dobro shajati z ljudmi (Zavod Pelikan 2008).

1.7.8 RESOCIALIZACIJA PO ZAKLJUČENEM PROGRAMU

»Oskrba po zdravljenju pomeni delo v skupinah za preprečevanje ponovitve odvisnosti, organiziranje prostočasnih aktivnosti, pomoč pri dokončanju šolanja ter iskanju stanovanja in zaposlitve ipd. Čedalje bolj prisotne težnje po krajšem zdravljenju večajo potrebo po ustrezni oskrbi po njem« (Auer 2001: 134).

Ob življenjskih krizah obstaja nevarnost ponovitve zlorabe vse življenje. Trajna abstinenca je dolgotrajen učni proces, uspeh pa je v veliki meri odvisen od ponovne vključitve v družbo. Vključitev v družbo otežujejo slabe razmere odvisnikov, saj pogosto nimajo zaključenega šolanja, zato si ne morejo najti službe, nimajo stanovanja in pogosto jih ob prihodu iz komune pričakajo neskončni dolgovi, ki pa jih je seveda brez službe nemogoče odplačati (Zavod Pelikan 2008).

Cilji resocializacije Skupnosti Srečanje

- Vzdrževanje abstinence,
- vzpostavitev kvalitetnega odnosa do staršev, svojcev in partnerja,
- iskanje nove – zdrave družbe,
- pomoč pri iskanju stanovanja,
- podpora v skupini, ki jo sestavljajo tisti, ki so program zaključili,
- pomoč pri šolanju,
- pomoč pri iskanju zaposlitve,
- pomoč pri razrešitvi različnih osebnih problemov.

Pri resocializaciji gre za utrjevanje navad in izkušenj, ki jih je posameznik pridobil v skupnosti, in za preizkušanje naučenega v domačem okolju.

Po končanem programu v Skupnosti Srečanje se mnogim odpirajo mnoga vprašanja: zaposlitve, stanovanja, družbe, odnos s svojci, razumevanje danih situacij. Zaradi teh problemov se fantje in dekleta, ki so končali program, priložnostno zbirajo in drug drugemu posredujejo svoje izkušnje.

Gre za podporo, vzpodbudo in družbo. Mnogokrat so prav ti odlični prostovoljci pri pripravah novih kandidatov. Ta del programa je kot odgovor na njihove potrebe in probleme in se jih poslužujejo le toliko časa, dokler si posameznik ne uredi vseh potrebnih pogojev za življenje. Potem pa mora začeti sam (Zavod Pelikan 2008).

2 PROBLEM

Komuna je zaprta celota, znotraj katere se ljudje učijo, kako zopet zaživeti življenje brez droge. Njena zaprtost pred družbo prinaša koristi, a hkrati negativno učinkuje na človeka; podobno kot totalna ustanova. Ustvarja stigmo, socialno izključenost in s togimi pravili zaznamuje posameznika. Vse to vpliva na posameznikovo kakovost življenja.

Ljudje so ozdravljeni drog, a pojavljajo se številni novi problemi pri vrnitvi nazaj v vsakdanje življenje. Iskanje in definiranje teh problemov pri osebah, ki so bile odvisne in se vračajo iz komune, pa je problem moje diplomske naloge.

Da pa se ne osredotočimo samo na negativne spremembe, ki posledično pripeljejo do problemov pri vključevanju v družbo, sem pri posameznikih raziskala tudi pozitivne spremembe, torej takšne, ki so jim vključevanje v družbo olajšale.

3 METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

Raziskava je kvalitativna. Osnovno gradivo, ki sem ga zbrala v raziskovalnem procesu, je sestavljeno iz besednih opisov oziroma pripovedi.

Raziskava je tudi deskriptivna, kar pomeni, da skuša opisati določeno značilnost ciljne skupine ter njihove probleme.

3.2 MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Podatke sem zbrala s pomočjo fokusne skupine. Za izhodiščno besedilo sem uporabila besedilo, ki je nastalo znotraj fokusne skupine, iz njega pa sem izluščila kode, ki so bile za mojo raziskavo bistvenega pomena.

Na začetku sem poudarila, da naj bo pogovor usmerjen na prihod iz komune ter probleme, ki so jih prihajajoče iz komune ob tem imele. Tako je bila fokusna skupina delno vnaprej strukturirana preko okvirnih vprašanj, znotraj teh pa so vprašane lahko popolnoma prosto govorile in so same določale smer pogovora.

Vprašane sem namreč želela soočiti med sabo, želela sem, da se razvije razprava v kateri bodo lahko vse tri nemoteno pripovedovale o svoji lastni izkušnji. Vprašanim sem dala možnost, da so se slišale med sabo in tako so dodatno razširile svoje odgovore po tem, ko so slišale druga drugo. Med sabo so se dobro dopolnjevale in se popolnoma zlele v eno skupno mnenje. Do trenj torej ni prišlo, saj so se vprašane po večini (obstajajo minimalne razlike) strinjale.

Na začetku fokusne skupine sem vprašane spodbudila, naj govorijo o vseh spremembah, ki so jih opazile pri sebi. Uporabila sem naslednja okvirna vprašanja:

1. Katere spremembe osebnosti ste opazile pri sebi?

- a) Kako se je spremenil vaš karakter?
- b) Ste postale bolj samozavestne?
- c) Kaj bi povedale o čustvih?

- d) Kakšen imate sedaj odnos do dela?
- e) Ste pridobile katere nove vrednote?
- f) Kako so na vas vplivala stroga pravila?

2. Kako so se spremenili odnosi z drugimi?

3. S kakšnimi težavami ste se srečale ob vrnitvi iz komune?

- a) S kakšnimi težavami ste se srečevale ob morebitnem drugačnem obnašanju?
- b) Ste imele kakšne težave pri odnosih z drugimi?

3.3 POPULACIJA IN VZORČENJE

Pri raziskavi nisem uporabila celotne populacije oseb, ki so zasvojene, saj je preobsežna. Izbrala sem vzorec med tistimi, ki so zaključili celoten triletni program Skupnost Srečanje s pogojem, da sedaj abstininirajo. Vsi, ki so ustrezali temu kriteriju so bili na seznamu in vsak je imel pred imenom zaporedno številko. Vseh oseb je bilo 115. Seznam sem razdelila na tretjine in znotraj treh tretjin izbrala tistega, ki je bil točno na sredini. Tako sem v vzorec dobila tri ženske, od katerih sta dve stari 26 in ena 27 let.

Rezultatov, dobljenih z raziskavo, ne morem posploševati, lahko pa veljajo za tipično podobne osebe.

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Podatke sem zbirala s pomočjo fokusne skupine.

Fokusno skupino sem izvedla 4. marca 2007, in sicer ob osmi uri zvečer na sedežu Zavoda Pelikan v Ljubljani. Z vprašanimi je prvi stik preko telefona vzpostavila ena izmed zaposlenih na Zavodu Pelikan. Povabila jih je k sodelovanju in vse so se pozitivno odzvale.

Razprava je trajala tri ure, da pa sem kasneje podatke lažje obdelala, sem jo snemala z diktafonom.

3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Pogovor v fokusni skupini sem posnela z diktafonom. Ta posnetek sem potem poslušala, ga prepisala in obdelala s kvalitativno metodo.

Iz celotnega zapisa sem izpisala dele besedila, ki so bili pomembni oz. relevantni za mojo raziskavo, torej dele besedila, ki so se nanašali na probleme pri vključevanju nazaj v družbo in morebitne spremembe, ki so jih vprašani opazili pri sebi. Vsaki izjavi sem pripisala pomen oz. kodo, in jo uvrstila v posamezne tematske sklope.

1. SKLOP: SPREMEMBE OSEBNOSTI

- Značajske poteze
- Samozavest, samospoštovanje, samopodoba
- Čustva
- Odnos do lastnih napak
- Odnos do dela, življenjskih obveznosti, nalog
- Vrednote
- Vpliv strogih pravil na osebnost

2. SKLOP: SPREMEMBE V ODNOSIH Z DRUGIMI

3. SKLOP: TEŽAVE OB VRNITVI

- Obnašanje
- Odnosi
- Svet zunaj komune je drugačen/ potrebne prilagoditve
- Predsodki

4 ANALIZA

4.1 SPREMEMBE OSEBNOSTI

4.1.1 ZNAČAJSKJE POTEZE (KARAKTER)

■ **Nadzor nad sabo:**

»Bila sem ekstremni perfekcionista. Sedaj sem še vedno, razlika je le v tem, da se sedaj tega zavedam, se vidim in se znam ustaviti.«

»... je pa res, da se znam velikokrat zadržati, česar prej nisem bila sposobna.«

■ **Primerno obnašanje:**

»... po komuni pa veš, kaj je kdaj primerno.«

■ **Spoznanje:**

»... sem spoznala, da sem res zelo zaprta ...«

■ **Preusmerjanje slabe lastnosti v dobro:**

»... sem bila vedno trmasta v negativnem smislu, sedaj pa sem to obrnila na vztrajnost.«

4.1.2 SAMOZAVEST, SAMOSPOŠTOVANJE, SAMOPODOBA

■ **Povečanje samozavesti:**

»... se je okrepila moja samozavest in samospoštovanje.«

»... sem postala bolj samozavestna ...«

■ **Zaupanje vase:**

»... sedaj pa sem začela verjeti vase, da sem sposobna nekaj izpeljati do konca.«

■ **Samospoštovanje:**

»... se imam sedaj bolj rada.«

■ **Večja samopodoba:**

»... se mi je zdelo, da sem nula, sedaj vidim, da sem se motila.«

»... imam sedaj 7 kg več, pa se mi zdi, da sem čisto v redu, čisto normalna.«

»Ni treba, da mi drugi pritrdi, jaz sama zase vem, kakšna sem.«

4.1.3 ČUSTVA

■ Koristnost čustev:

»Joka ne jemljem več kot nekaj slabega, ampak koristnega.«

■ Kazanje čustev:

»... znam pokazati čustva...«

■ Obvladovanje čustev:

»... znam bolj uravnati...«

»... se znam hitro obvladati, prej tega nisem bila sposobna.«

»Ne zaidem v ekstreme ...«

4.1.4 ODNOS DO LASTNIH NAPAK

■ Priznati lastne napake:

»... znam to povedati ...«

»... stati za tem.«

»Naučila sem se priznati, da sem nekaj naredila narobe.«

4.1.5 ODNOS DO DELA, ŽIVLJENJSKIH OBVEZNOSTI, NALOG

■ Večja odgovornost:

»... vem, da se moram držati dogovora.«

■ Zrelo reševanje težav:

»... izberem tisto najbolj smiselno rešitev, tako, ki mi bo najbolj koristila, pa čeprav ni najlažja.«

■ Delo ni več problem:

»... sedaj ni nič težko narediti ...«

»Vse delam z zadovoljstvom.«

»Zdaj mi pa to (delo ob študiju) paše.«

»Nobeno delo mi ni odveč.«

■ Nova opravila:

»Naučile smo se kuhati, pleskati, kruh peči, prati oblačila, kositi travo, skrbeti za vrt.«

■ Različne dejavnosti te odmaknejo od razmišljanja o drogi:

»... saj se z njimi zamotim, čas mi hitreje teče in manj je možnosti, da spet pomislim na drogo.«

■ **Cilji v življenju:**

»... imam velike želje, cilje, načrte ...«

»... želim nekaj narediti iz sebe.«

»... pomembno mi je, da nekaj naredim iz sebe ...«

4.1.6 VREDNOTE

■ **Nove vrednote:**

»Iskrenost, družina, mir, vse sem spoznala in sprejela.«

»Družina mi je vrednota. Sedaj vidim, da mi brez podpore moje družine ne bi uspelo.«

»Za vsako stvar se bolj borim ...«

■ **Življenje je vrednota:**

»... pomembno mi je, da nekaj naredim iz sebe, da nekaj postanem, želim delati dobre stvari ...«

4.1.7 VPLIV STROGIH PRAVIL NA OSEBNOST

■ **Koristi strogih pravil:**

»Če si pri teh stvareh v komuni dosleden, paziš tudi pri večjih stvareh, ko prideš ven.«

»... se iz njih izoblikuješ, spoznaš, kakšen si v resnici ti in kaj tebi najbolj odgovarja.«

»Zunaj imaš dostop do droge in si lažje rečeš, 'če sem se v komuni zmoget držati pravil, se jih bom tudi sedaj', in ne posežeš po drogi.«

»... vsa pravila te nekam vodijo in ti lahko pomagajo, če se jih držiš.«

■ **Negativne posledice strogih pravil:**

»... zahteva se preveč resno delo, veliko je odrekanj in nekateri so preveč razvajeni in tega ne zmorejo.«

4.2 ODNOSI Z DRUGIMI

■ **Želja po urejenih odnosih:**

»Če se s kom skregam, hočem stvari razčistiti, doreči, se pogovoriti do konca.«

■ **Manj predsodkov:**

»... nimam predsodkov...«

■ **Sprejemanje drugačnosti:**

»... sedaj veliko bolj sprejemam drugačne ...«

»... se mi je prag tolerance ful povečal.«

»... bolj sprejemam druge.«

■ **Razumevanje drugačnosti:**

»... sedaj bolj dajem razumsko razlago k temu, zakaj so takšni, kakršni so.«

■ **Iskanje dobrega v posamezniku:**

»... sedaj v vsakem človeku najdem nekaj dobrega.«

■ **Čut za svetovanje in pomoč:**

»... bolj se zavzamem za njihove probleme, sem že na pol psiholog.«

■ **Opustitev starih vezi:**

»... nehala sem se družiti z njo ...«

»... sem prekinila stike ...«

»... sem ugotovila, da noben ni pravi kolega ...«

■ **Nova prijateljstva:**

»Pridobila sem si novo družbo ...«

■ **Boljša komunikacija s starši:**

»Komunikacija s starši je boljša.«

■ **Izboljšanje odnosov s starši**

»... pri nas doma so se odnosi izboljšali ...«

»... me končno jemljejo kot odraslo osebo.«

4.3 TEŽAVE OB VRNITVI

4.3.1 OBNAŠANJE

■ **Komunsko obnašanje:**

»... to, da sem komunska, sem opazila pri vseh stvareh, ne samo pri partnerju.«

■ **Razlikovanje od drugih pri nakupovalnih navadah**

»... vsi tako potrošniški. Jaz sem zelo pazila, kaj kupim ...«

■ **Razlikovanje od drugih zaradi natančnosti:**

»... v vsem sem pedantna in takoj izstopam, nisem takšna kot drugi.«

»... mora biti vse v nulo narejeno.«

■ **Želja po pretirani čistoči:**

»Me moti takoj, ko je nekaj razmetano...«

»Mene motijo še tako majhne packe...«

»... sem ful rada potovala, sedaj ne morem več, ker mi je vse umazano.«

■ **Zanesti se samo nase:**

»... raje jaz naredim, kot da je slabo narejeno ...«

»... vedno vse sama naredim glede seminarских ...«

»... jaz vodim skupino, jaz organiziram. Ne pustim se voditi, nobenega dela nočem prepustiti drugim ...«

»Razmišljala sem, ali se sploh pustim voditi in sem ugotovila, da ne.«

■ **Razlikovanje od drugih pri zabavi:**

»... sem se počutila krivo, da grem na tak žur ...«

»... imam slabo vest, če kam grem in se imam fajn ...«

4.3.2 ODNOSI

■ **Izguba partnerja zaradi želja po pretirano idealnih odnosih:**

»Preveč sem silila vanj in sem ga izgubila.«

»... hotela sem, da bi mi vse povedal, da ne bi bil ljubosumen, da bi se veliko pogovarjal z mano, da bi bil povsem odkrit.«

■ **Posledice socialne izolacije:**

»Ne morem si najti partnerja. V teh odnosih se enostavno ne najdem, saj sem tri leta živela med samimi dekletimi.«

»Potem ko se s tem srečaš, ne znaš delovati v odnosih, ne znaš se obnašati.«

»... ko sem prišla iz verifice, sem komaj upala ven. Preveč je bilo ljudi ...«, »... kakšen mesec nisem upala v trgovino, med ljudi.«

»... sem se lahko v vsakega zaljubila. Pogrešala sem nekoga za pogovor, pa da bi me božal, crkljal. Pogrešala sem moško pozornost.«

»... kar ponoriš, če se ti kakšen sosed nasmehne.«

■ **Potrebni več strokovnih vsebin:**

»... takšne vrste predavanja so vedno koristna ...«

»... bi meni prišlo prav več strokovnih pogovorov ...«

4.3.3 SVET ZUNAJ KOMUNE JE DRUGAČEN/ POTREBNE PRILAGODITVE

■ Zunaj moraš lagati:

»Kolegicam ne morem vsega povedati ... v komuni pa smo bile odkrite ena z drugo.«

»V komuni je bilo za pričakovati, da ti meni poveš kaj si misliš o meni direktno, brez olepšav, in jaz tebi povem nazaj in sva najboljša kolega. Zunaj pa temu ni tako.«

»Zunaj sem bila primorana lagati, morala sem nositi masko.«

»... sem se raje zlagala, kje sem bila tri leta.«

■ Izguba stikov zaradi pretirane iskrenosti:

»... sem nekatere stvari povedala preveč direktno in zaradi tega sem se skregala s prijateljico in sosedo.«

»... so me začeli čudno gledati ...«

4.3.4 PREDSDODKI

■ Izguba službe:

»... so me čudno gledali in naslednji dan odpustili.«

■ Izguba stikov:

»Večina jih je moj prihod iz komune vzela kot predsodek in so se me začeli izogibati.«

■ Strah pred predsodki:

»... ni mi pa do tega, da bi vsem novim kolegom razlagala ...«

5 REZULTATI IN RAZPRAVA

5.1 SPREMEMBE OSEBNOSTI

5.1.1 ZNAČAJŠKE POTEZE (KARAKTER)

Vprašane so poudarile, da te komuna **ne spremeni**, temveč te **izboljša**. Ena izmed vprašanih pravi, da je bila vseskozi perfekcionistka, toda v komuni se je tega začela zavedati in to svojo lastnost nadzorovati: *»Bila sem ekstremni perfekcionist. Sedaj sem še vedno, razlika je le v tem, da se sedaj tega zavedam, se vidim in se znam ustaviti.«*

V komuni **ohraniš karakter**, samo **kontrolirati se znaš bolj**: *»Karakter je karakter, komuna ti ga ne more spremeniti. Jaz sem bila prej živc in sem živc ostala ... je pa res, da se znam velikokrat zadržati, česar prej nisem bila sposobna.«*

Imajo občutek, kakšno **obnašanje** je v določenih trenutkih **primerno**: *»Če si prej veseljak, si veseljak tudi ob neprimernih trenutkih, po komuni pa veš, kaj je kdaj primerno.«*

Soočile so se s svojimi **slabimi lastnostmi**: *»... sem spoznala, da sem res zelo zaprta ...«*

Svojo slabo lastnost, trmo je ena izmed vprašanih obrnila proti vztrajnosti: *»... sem bila vedno trmasta v negativnem smislu, sedaj pa sem to obrnila na vztrajnost.«*

Ko ji je to uspelo, je postala bolj samozavestna in se bolj spoštuje: *»Moje slabosti so se v komuni odkrile, ampak ker so me druge sprejele, se je okrepila moja samozavest in samospoštovanje.«*

5.1.2 SAMOZAVEST, SAMOSPOŠTOVANJE, SAMOPODOBA

Po končanem programu se **povečata samozavest in samospoštovanje**: *»... sem postala bolj samozavestna ...«* Zaradi večje samozavesti ena izmed vprašanih posledično lažje vzpostavlja stik z ljudmi.

Samozavest so si **pridobile** s tem, ko so **uspešno zaključile program**, saj so pred vstopom v program malokdaj kaj dokončale: *»... sedaj pa sem začela verjeti vase, da sem sposobna nekaj izpeljati do konca.«*

Po zaključenem programu **se bolj spoštujejo in cenijo**: *»... se imam sedaj bolj rada.«*

Sogovornicam se je **izboljšala samopodoba**: *»Ko sem vstopila v program se mi je zdelo, da sem nula, sedaj vidim, da sem se motila.«* Eni izmed sogovornic se je prej zdelo, da je debela, ko pa je prišla iz komune, je kljub povišanim kilogramom, ugotovila, da ima čisto normalno postavbo: *»... imam sedaj 7 kg več, pa se mi zdi, da sem čisto v redu, čisto normalna.«*

Pravijo, da pride do izboljšanja na tem področju zato, ker so se v skupini med sabo spoštovale, spodbujale in cenile in občutek, da si cenjen, vsekakor izboljša tvojo samopodobo. Ena vprašana je opazila, da so jo dekleta v skupini sprejela takšno, kakršna je in to je okrepilo njeno samozavest: *»... ker so me druge sprejele, se je okrepila moja samozavest in samospoštovanje ...«*

Ena izmed sogovornic pravi, da je včasih potrebovala potrditev drugih, sedaj pa je toliko samozavestna, da tega ne potrebuje več: *»Ni treba, da mi drugi pritrdi, jaz sama zase vem, kakšna sem.«*

5.1.3 ČUSTVA

V komuni so spoznale **nove dimenzije čustev**: *»Joka ne jemljem več kot nekaj slabega, ampak koristnega.«*

Naučile so se čustva **prepoznavati** in jih **kazati**: *»... sem imela zmešnjavo glede čustev, da niti nisem vedela, kaj je strah, bolečina, vse je bilo pomešano. Sedaj točno vem, kako se počutim, kaj čutim, znam pokazati čustva ...«* ter obvladovati: *»... znam bolj uravnati, ko vidim, da grem v eno skrajnost, se znam hitro obvladati, prej tega nisem bila sposobna.«*

Pravijo, da imajo čustva **v ravnovesju**: *»... odkar sem prišla iz komune, imam vsa čustva v ravnovesju. Ne zaidem v ekstreme ...«*

5.1.4 ODNOS DO LASTNIH NAPAK

Program je oblikovan tako, da **pomaga pri soočenju z napakami**, ki jih ima vsak posameznik. Le ta sčasoma ugotovi, da je bolje, da odkrito pove, kaj je naredil narobe, ker ga ostali potem podpirajo in tako dobi možnost, da napake popravi: *»... znam to povedati in napako popraviti, stati za tem.«* *»Naučila sem se priznati, da sem nekaj naredila narobe.«*

5.1.5 ODNOS DO DELA, ŽIVLJENJSKIH OBVEZNOSTI, NALOG

Pravijo, da sedaj bolj držijo obljube in so **bolj odgovorne**: *»Prej sem recimo za kakšno študentsko delo pet minut prej klicala, da me ne bo. Zdaj to ne bi naredila, vem, da se moram držati dogovora.«*

Spremenil se je **njihov odnos do dela in drugih življenjskih obveznosti, nalog**. Ni jim več pomembno samo to, da nekaj naredijo, ampak postane pomembno tudi to, kako nekaj naredijo. Ne izbirajo več samo najkrajših poti, da nekaj dosežejo: *»Preden sem vstopila v komuno, sem vedno iskala bližnjice in lažje poti, sedaj pa bolj trezno premislim in izberem tisto najbolj smiselno rešitev, tako, ki mi bo najbolj koristila, pa čeprav ni najlažja.«*

Pomembno jim je, da dokončajo šolanje in v življenju **nekaj postanejo**: *»... želim nekaj narediti iz sebe ...«, »... imam velike želje, cilje, načrte ...«*

Svoj prosti čas želijo čimbolj zapolniti, saj mislijo, da bo tako manj možnosti, da spet pomislijo na drogo: *»Želim imeti veliko dejavnosti, saj se z njimi zamotim, čas mi hitreje teče in manj je možnosti, da spet pomislim na drogo.«*

Pridobile so **pozitiven odnos do dela**: *»Meni sedaj ni nič težko narediti. Včasih sem se težko spravila k delu...«, »Vse delam z zadovoljstvom.«* Vse tri so mnenja, da so sedaj bolj pridne ravno zato, ker je bilo v komuni toliko »garanja«: *»... bilo je eno samo garanje.«*

Pridobile so **pozitiven odnos do dela**: *»Meni sedaj ni nič težko narediti. Včasih sem se težko spravila k delu...«, »Vse delam z zadovoljstvom.«*

Pridobile so **delovne navade**. Poleg študija vse tri opravljajo tudi občasna dela: *»Ob delu zmorem hkrati tudi študirati, prej bi se mi to zdelo mučenje. Zdaj mi pa to paše.«* Sedaj se lažje lotijo dela kot prej: *»Nobeno delo mi ni odveč. Prej sem eno uro razmišljala, ali bom nekaj naredila, potem mi je pa tako časa zmanjkalo.«*

Naučile so se novih opravil: *»Naučile smo se kuhati, pleskati, peči kruh,, prati oblačila, kositi travo, skrbeti za vrt.«*

5.1.6 VREDNOTE

V komuni so pridobile nove vrednote, kot so **verovanje, iskrenost**: *»Vrednote, ki mi jih je družina hotela vcepiti, sem jih vse pridobila v komuni. Iskrenost, družina, mir, vse sem spoznala in sprejela.«* Največjo vrednost dajejo **družini**: *»Družina mi je vrednota. Sedaj vidim, da mi brez podpore moje družine ne bi uspelo.«*

Tudi **življenje** je zanje pomembna vrednota: *»Za vsako stvar se bolj borim, pomembno mi je, da nekaj naredim iz sebe, da nekaj postanem, želim delati dobre stvari ...«*

5.1.7 VPLIV STROGIH PRAVIL NA OSEBNOST

Koristi strogih pravil

Pravijo, da so stroga pravila **precej vplivala** nanje. V komuni se jih naučiš spoštovati in to ti koristi, ko prideš ven: *»Če si pri teh stvareh v komuni dosleden, paziš tudi pri večjih stvareh, ko prideš ven.«*

Iz skrajnosti v komuni **se izoblikuješ** in **spoznaš, koliko si sposoben**: *»... se iz njih izoblikuješ, spoznaš, kakšen si v resnici ti in kaj tebi najbolj odgovarja.«*

Če ne kršiš pravil, ti to da neko **zagotovilo**, da boš tudi zunaj dobro deloval: *»Zunaj imaš dostop do droge in si lažje rečeš, če sem se v komuni zmoget držati pravil, se jih bom tudi sedaj in ne posežeš po drogi.«*

Pravila so **koristno vodilo**: *»Vsa pravila so pomembna, vsa pravila te nekam vodijo in ti lahko pomagajo, če se jih držiš.«*

Negativne posledice strogih pravil

Komuna je prestroga, preveč se pričakuje od posameznika in zaradi tega programa marsikdo ne dokonča. Odvisniki so ponavadi razvajeni otroci, ki so jih starši zavijali v vato, da bi jih zaščitili pred problemi sveta, poleg tega pa tudi niso izurjeni v opravilih, ki jih čakajo v komuni: *»... zahteva se preveč resno delo, veliko je odrekanj in nekateri so preveč razvajeni in tega ne zmorejo.«*

5.2 ODNOSI Z DRUGIMI

Rade imajo **urejene in dorečene odnose** z drugimi: »Če se s kom skregam, hočem stvari razčistiti, doreči, se pogovoriti do konca.«

Postale so bolj **močne v odnosih**, bolj verjamejo vase: »Če vidim, da nekomu nisem všeč, mu pač nisem, s tem se ne obremenjujem [...] sem sama sebi zadostna. Ni treba, da mi drugi pritrdi, jaz sama zase vem, kakšna sem.«

Bolj so začele **sprejemati druge** in nimajo več toliko **predsodkov**. Pravijo, da je to zato, ker so same skusile, kako je biti stigmatiziran: »... nimam predsodkov. Mogoče zato, ker vem kako hudo je, ker sem sama bila odvisnik in so kazali s prstom name.«

Sedaj bolj **sprejemajo drugačne**: »... sedaj veliko bolj sprejemam drugačne ...«, »... se mi je prag tolerance ful povečal. Bolj sprejemam druge. Saj ne da jih prej nisem, ampak sedaj bolj dajem razumsko razlago k temu, zakaj so takšni, kakršni so«, in v vsakem človeku najdejo kaj dobrega: »... sedaj v vsakem človeku najdem nekaj dobrega.«

Ena pravi, da sedaj **bolj realno oceni ljudi**, s katerimi pride v stik: »Sedaj prav čutim določene ljudi, ali so v redu ali ne, ali so za mojo družbo, ali ne. Tega prej nisem znala.«

Pravijo, da je to posledica dejstva, da v komuni sebe bolj spoznaš in začutiš: »...ker si prej dobro spoznal sebe in veš, kaj ti v odnosih odgovarja in kaj ne.« »To je zato, ker sem se toliko poglobljala sama vase.«

Ljudem **znajo bolj prisluhni**: »Znam tudi bolj svetovati svojim kolegicam, bolj se zavzamem za njihove probleme, sem že na pol psiholog.«

Vse tri so **opustile stara prijateljstva**: »... se mi je zdela čudna, nehala sem se družiti z njo, ful mi je energijo jemala ...«, »... sem prekinila stike tudi s tistimi, ki niso bili na drogi ...« in začele graditi nova: »Pridobila sem si novo družbo, sošolce, fanta in njegovo družbo.«

Spoznale so, da **prijatelji, ki uživajo drogo, niso prava družba** za njih: »... ko sem pa prišla v komuno, sem ugotovila, da noben ni pravi kolega, da sem se samo jaz žrtvovala za njih, oni nikoli zame.«

Odnos s starši se je popravil: »Komunikacija s starši je boljša,« »... pri nas doma so se odnosi izboljšali«, več se pogovarjajo: »... se nikoli prej nisem toliko pogovarjala s starši, kot se sedaj.«

Vse tri pravijo, da starši sedaj v njih vidijo odrasle osebe: »... me končno jemljejo kot odraslo osebo.«

5.3 TEŽAVE OB VRNITVI

5.3.1 OBNAŠANJE

Vprašane so omenile »komunsko obnašanje« na različnih področjih: »... to, da sem komunska, sem opazila pri vseh stvareh, ne samo pri partnerju.«

Pojavi se **občutek, da so »drugačne od ostalih«**: ena pravi, da so ljudje precej bolj potrošniški od nje: »Jaz sem zelo pazila, kaj kupim, vsaka malenkost mi je nekaj pomenila.« Pravi, da je to posledica tega, da v komuni niso imele vsega na razpolago.

Želijo, da je vse pospravljeno in urejeno, poudarjajo **željo po pretirani čistoči**: »Me moti takoj, ko je nekaj razmetano ...«, »Mene motijo še tako majhne packe...«, »... sem ful rada potovala, sedaj ne morem več, ker mi je vse umazano.«

Pojavi se **občutek izstopanja** zaradi pretirane potrebe po čistoči: »Vse bi najraje očistila, v vsem sem pedantna in takoj izstopam, nisem takšna kot drugi.«

Zanesejo se le nase, kajti drugi ne naredijo dovolj dobro: »... raje jaz naredim, kot da je slabo narejeno,« »... nihče dovolj dobro ne počisti ...«, »... vedno vse sama naredim glede seminarskih ...,« ne pustijo se voditi, raje so same vodje: »... jaz vodim skupino, jaz organiziram. Ne pustim se voditi, nobenega dela nočem prepustiti drugim,« »Razmišljala sem, ali se sploh pustim voditi, in sem ugotovila, da ne.«

Poudarjajo, da so pri delu **preveč natančne**: »...mora biti vse v nulo narejeno.«

Pojavi se **strah pred ponovnim padcem nazaj na drogo**. Na začetku si niso upale iti na kakšno zabavo in se zabavati: »... sem se počutila krivo, da grem na tak žur.« »imam slabo

vest, če kam grem in se imam fajn«, saj so se bale, da bodo zapadle nazaj na drogo: »... *da bi se preveč sprostita in zopet kaj probala ...*«

5.3.2 ODNOSI

Vprašana je poudarila, da je želela imeti preveč **razčiščene stvari v odnosu**, s tem je tako pretiravala, da je izgubila fanta: »*Preveč sem silila vanj in sem ga izgubila.*« Pravi, da je bila **preveč zahtevna** do njega: »... *hotela sem, da bi mi vse povedal, da ne bi bil ljubosumen, da bi se veliko pogovarjal z mano, da bi bil povsem odkrit.*« Takih odnosov se je naučila v komuni, toda poudarja, da v realnem življenju dostikrat ne moreš biti povsem odkrit: »*Zunaj sem bila primorana lagati, morala sem nositi masko.*«

Ena izmed vprašanih ima probleme, ker jo je komuna premalo pripravila na **partnersko življenje**: »*Ne morem si najti partnerja. V teh odnosih se enostavno ne najdem, saj sem tri leta živela med samimi dekleti.*« Pravi, da je problem v tem, da v komuni tri leta živiš v skupini in zaradi tega se v partnerskih odnosih ne moreš izpopolnjevati.

Socialna izolacija v komuni: »*Nimaš pa stikov z učitelji, s prodajalci, s šefom ...*«, je pustila posledice: »*Potem ko se s tem srečaš, ne znaš delovati v odnosih, ne znaš se obnašati.*«

Pravijo, da težko navežeš stike z ljudmi, ko prideš ven. Eno izmed vprašanih je motilo, da je bilo vsepovsod preveč ljudi in zato ni upala iz stanovanja: »... *ko sem prišla iz verifice, sem komaj upala ven. Preveč je bilo ljudi*«, bale so se tudi v trgovino: »... *kakšen mesec nisem upala v trgovino, med ljudi.*«

Ker si prikrajšan čustvenih, intimnih odnosov, potem zunaj vsakega toliko bolj sprejmeš in pretirano hrepeniš po odnosih: »... *sem se lahko v vsakega zaljubila. Pogrešala sem nekoga za pogovor, pa da bi me božal, crkljal. Pogrešala sem moško pozornost.*« »... *kar ponoriš, če se ti kakšen sosed nasmehne.*«

Omenile so tudi, da bi v komuni potrebovale več strokovnih pogovorov, kot pa le laične z dekleti iz skupine, saj bi se tako lahko naučile kaj več o odnosih in bi jim to olajšalo že tako težko vračanje nazaj v družbo: »... *takšne vrste predavanja so vedno koristna ...*« »... *bi meni*

prišlo prav več strokovnih pogovorov ...» »Tako bi se mogoče naučile kaj več o odnosih in potem ne bi imele toliko problemov.«

5.3.3 SVET ZUNAJ KOMUNE JE DRUGAČEN/ POTREBNE PRILAGODITVE

Govorijo o tem, da se moraš prilagoditi na življenje, ko prideš nazaj domov. Ne moreš biti tako iskren, kot si bil v komuni. Včasih se moraš pretvarjati in nekatere stvari »prikriti«, kajti življenje »zunaj« je drugačno kot v komuni.

Pravijo, da je **komuna »iluzija«**: *»Vsi se razumejo, vsi se pogovarjajo oziroma se trudijo drug z drugim. Realnost je čisto drugačna.«* Ljudje »zunaj« se ne pogovarjajo toliko med sabo, niso odkriti, dostikrat lažejo: *»... ljudje zunaj ne povedo kaj si res mislijo...«* *»Kolegicam ne morem vsega povedati ... v komuni pa smo bile odkrite ena z drugo.«*

Zunaj **ne moreš biti iskren in direkten**, dejstva moraš prilagoditi: *»V komuni je bilo za pričakovati, da ti meni poveš, kaj si misliš o meni direktno, brez olepšav, in jaz tebi povem nazaj in sva najboljša kolega. Zunaj pa temu ni tako.«*

Zunaj komune dostikrat **ne moreš biti povsem odkrit**: *»Zunaj sem bila primorana lagati, morala sem nositi masko.«*

Zaradi prevelike odkritosti je ena izmed vprašanih izgubila stike s prijateljico in sosedo: *»... sem nekatere stvari povedala preveč direktno in zaradi tega sem se skregala s prijateljico in sosedo.«*

Vse tri so na začetku bile **preveč odkrite** do drugih: *»... na začetku sem vsakemu povedala, da sem bila v komuni in kako sem sedaj v redu,«* *»... sem nekatere stvari povedala preveč direktno,«* in zaradi tega imele probleme: *»... so me začeli čudno gledati,«* *»sem se skregala s prijateljico in sosedo.«* Iz tega so se naučile, da je bolje kakšno stvar zamolčati, se zlagati oz. dejstvo malo prirediti: *»... sem se raje zlagala, kje sem bila tri leta.«*

5.3.4 PREDSDODKI

Pojavi se izguba službe **zaradi predsodkov delodajalca**: *»... so me čudno gledali in naslednji dan odpustili.«*

Tudi drugi dve vprašani omenita predsodke, zaradi njih so se ju nekateri znanci in bivši prijatelji začeli izogibati: *»Večina jih je moj prihod iz komune vzela kot predsodek in so se me začeli izogibati.«* Ena vprašana pravi, da je opazila, da se je ljudem smilila in to jo je zelo motilo: *»To jemljem kot predsodek.«*

Predsodke so občutile tudi v družinskem krogu: *»Doma me niso sprejeli. Gledali so me, kot da sem še vedno zasvojen.«*

Nekaterim novim prijateljem raje ne povedo, da so bile v komuni, ker jih je strah, da jih bodo čudno gledali: *»... ni mi pa do tega, da bi vsem novim kolegom razlagala ...«*

Brez dvoma so se vprašane po zaključenem komunskem programu domov vrnile **spremenjene**. Spremembe, ki so jih opazale pri sebi, pa bi lahko delili na pozitivne in negativne, saj so jim nekatere vstop v družbo precej olajšale, druge pa so jim povzročale manjše nevšečnosti ali celo probleme.

Sogovornice poudarjajo, da te komuna ne spremeni, temveč te izboljša. Karakter je karakter, tega težko spremeniš, lahko pa ga preusmeriš in izkoristiš svoje pozitivne lastnosti. Če se znaš kontrolirati, lahko izpadeš bolj umirjen in lažje vzpostavljaš stike. Zelo pomembno je, da se v komuni naučiš, kako se je potrebno obnašati v različnih situacijah.

Kar se tiče pozitivnih sprememb bi se najprej ustavila pri **spremembi osebnosti**. Vse tri so mnenja, da so se spremenile na bolje. Sedaj so bolj **samozavestne**, o sebi imajo boljše mnenje, kot so ga imele pred vstopom v komuno, in **se bolj spoštujejo**. Ena sogovornica je vedno mislila, da je predebela. Iz komune se je vrnila z nekaj več kilogrami kot jih je imela ob vstopu vanjo, pa vendar se sedaj odlično počuti in se ji ne zdi, da je predebela.

Pravijo, da jim je **soočenje z lastnimi napakami** koristilo, kajti le preko soočenja so te napake lahko odpravile in tako postale samozavestnejše. Komunski program je namreč oblikovan tako, da so dekleta sčasoma ugotovila, da je bolje, da odkrito povedo, kaj so

naredile narobe, kajti edino tako so dobile možnost, da so jih druga dekleta podprla in so svojo napako lahko odpravile.

Samozavest jim je dvignilo tudi to, da so uspešno zaključile program in tako sebi ter drugim dokazale, da so nekaj sposobne dokončati.

Na tem mestu bi omenila **strah pred ponovnim padcem v odvisnost**, ki je prisoten pri vseh sogovornicah. Iz tega lahko sklepamo, da pa vendarle niso tako samozavestne kot same pravijo. Kajti močna samozavest jim vsekakor ne bi dopuščala dvomov v njihovo sposobnost živeti brez droge. Ne bi se bale oditi na zabavo, če bi bile prepričane, da na zabavi ni nič takšnega, kar bi jih lahko pritegnilo nazaj v odvisnost.

Pravijo, da je komuna koristna tudi zato, ker se naučiš uporabljati nekatera **čustva**, na primer kazati žalost, to pa ti kasneje samo koristi. Vse tri tako zagotavljajo, da so sedaj bolj čustvene in da čustva lažje kažejo. Posledično se ljudem lažje približajo in lažje navežejo stike.

Fizično in intelektualno delo sta pomembni vsebini življenja v Skupnosti Srečanje (Blažič, 2007: 371). Posledica tega je, pravijo sogovornice, **izboljšan odnos do dela in ostalih življenjskih nalog**. Postale so bolj **odgovorne**. Razvijanje občutka za odgovornost je posledica tega, da odgovornost ni samo del življenja v komuni, ampak ga prežema in v veliki meri osmišlja (Blažič 2007: 369).

Spoznale so, da je **delo pomembna vrednota** in se poleg tega naučile še številnih opravil, saj so jih v komuni opravljale iz dneva v dan. Razvile so pozitiven odnos do dela in nič jim ni več težko postoriti.

Poleg dela jim je pomembna **vrednota** tudi **družina**. Ugotovile so, da se jim brez podpore družine ne bi uspelo ozdraviti.

Pomembna **vrednota** jim je tudi **življenje**, saj ga spoštujejo, prej pa jim je bilo vseeno, kako živijo, živele so iz dneva v dan.

V odvisnosti je bilo pomembno samo to, da preživijo, niso pa se zmenile za **kvaliteto življenja**. Sedaj je ta zelo pomembna. Ni jim vseeno, kakšne odnose imajo z drugimi, želijo, da se z drugimi razumejo, da jih drugi vidijo kot dobre osebe. Iz sebe želijo nekaj narediti, nekaj postati, zato se tudi vse tri sedaj trudijo dokončati šolo. Pravijo, da želijo nekaj postati in delati dobre stvari.

Na vse načine si želijo zapolniti prosti čas z različnimi dejavnostmi. Tako se namreč izognejo razmišljanju o drogi. Tudi Flaker (2002: 233) je v svoji raziskavi *Živeti s heroinom* ugotovil, da si zasvojene osebe, ki abstiniirajo, zapolnijo čas z dejavnostmi. Nekdo, ki je predvsem uživalec heroina, postane še marsikaj drugega, doživi veliko novega in z dejavnostmi prebrodi prepad med uživalcem in neuživalcem. Dejavnosti namreč zbudijo interese, krepijo samozavest in omogočijo stike z drugimi ljudmi.

Zelo pomembno jim je, da začete **stvari dokončajo**, to se nanaša tako na delo kot tudi na pogovor z drugimi. Z ljudmi si želijo dorečene, razčiščene odnose.

Vendar zaradi pretirane želje po razčiščenosti, iskrenosti ima ena sogovornica velike probleme s partnerjem. Od vsakega namreč preveč pričakuje, je pretirano zahtevna.

Sedaj tudi veliko bolj **spoštujejo ljudi**, imajo **manj predsodkov**, saj so imele same priliko skusiti, kako je, če se nate kaže s prstom.

Flaker (2002: 153) v svoji raziskavi ugotavlja, da uživalci, še zlasti tisti, ki so globoko v karieri, pogosto izgubijo stike z vrstniki, ki ne uživajo droge. To je ena izmed poglobitnih socialnih posledic zasvojenosti. Tako tudi moje sogovornice navajajo, da so se **odnosi** z drugimi **izboljšali**, s starimi prijatelji, še iz časov odvisnosti, pa so vse tri prekinile stike. Prijateljem znajo sedaj bolj prisluhniti in jim svetovati.

Največji poudarek so dale **problemu socialne izolacije**, zaradi katere si nekaj časa niso upale iz stanovanj, recimo v trgovino. Niso upale med ljudi, niso se znašle v odnosih z drugimi, na primer s šefom ali s partnerjem. Ena izmed vprašanih pravi, da jo je komuna premalo pripravila na ravnanje v odnosih z drugimi in zato si ni znala poiskati partnerja. *»Vrnitev iz komune je težka zaradi občutkov in problemov integracije«*, pravijo sogovorniki v raziskavi *Živeti s heroinom II* (Flaker 2002: 201).

Zaradi vseh sprememb, ki jih prineseš v sebi ob vrnitvi domov, **se moraš** na ponovno življenje v družbi **navaditi, prilagoditi**. Pravijo, da je življenje v komuni **iluzija**.

Tudi Flaker (2002: 205) uvršča terapevtske skupnosti v krog utopičnih družbenih naprav. Pravi, da ustvarjajo idealen svet, ustvarjajo novo, enakopravnejšo skupnost ljudi, prizadevajo si ustvariti *»Novega Človeka«* ter negujejo utopijo o ozdravljenju družbe oziroma o tem, kako s svojim početjem prispevati k utopičnemu idealu družbe brez drog.

Sogovornice pravijo, da so se med sabo razumele, če je prišlo do konflikta, so ga sporazumno in mirno rešile, se pogovorile in druga drugi zaupale in bile iskrene. Zunaj s takim načinom življenja niso mogle nadaljevati, prilagoditve so bile nujne, če niso želele izstopati in biti stigmatizirane.

Njihove **težave** izhajajo iz tega, da so bile v komuni odkrite druga z drugo, niso si lagale, spoštovale so se, držale so se pravila, da si je treba vse direktno povedati. Ko so prišle iz komune, pa **tako obnašanje ni vzdržalo** in jim je nakopalo različne probleme in **izgubo stikov**. Z drugimi izgubljajo stike tudi zaradi njihovih predsodkov.

Pojavi se **izguba stikov** zaradi **pretirane iskrenosti**, direktnosti. Ena sogovornica pravi, da bi bilo bolje, da bi se zlagala, kot pa da je povedala, da je bila v komuni; zato je namreč izgubila službo. Zaradi prihoda iz komune se torej stigma ni zmanjšala, kot bi lahko pričakovali, glede na to, da sogovornice niso bile več odvisne osebe. Predsodke in nesprejetost so čutile celo med najbližjimi.

Pravijo, da so bile v prvi vrsti preveč **zahtevne do sebe**, hkrati pa tudi do drugih. Čutile so potrebo po pretirani čistoči, natančnosti, redu in organiziranosti. Stvari raje primejo v svoje roke, kot pa da čakajo, da drugi naredijo kaj narobe. Tu se dobro pokaže, da zaupajo samo sebi. Lahko bi celo rekli, da imajo sebe za bolj sposobne, za nekaj več. Pravijo, da so drugačne od ostalih.

Po njihovih besedah ima komuna sicer dober namen ustvariti odgovornega, organizacijsko sposobnega človeka, ki se drži določenih vrednot in pravil, vendar ustvari tako imenovanega **»komunskega človeka«**, ki v vseh teh prej omenjenih sposobnostih pretirava do takšne mere, da škoduje sebi in ustvarjanju osebne mreže ljudi. Opazile so, da se ljudje namreč takšnih ljudi izogibajo, saj recimo izstopajo s pretiranim poudarkom na čistoči, redu in upoštevanju pravil. Ljudem je ob takšnih ljudeh neprijetno, saj se potem sami počutijo manjvredne.

To bi lahko povezali z značilnostmi totalne ustanove, ki ustvarja množična pravila, zapovedi in birokratizacijo življenja, ugotavlja Flaker (1998: 27) v Goffmanovi analizi življenja v totalni ustanovi. Tudi v civilni družbi **smo podrejeni določenim pravilom**, pa vendar jih lahko bolj ali manj prilagajamo po svoje. V totalni ustanovi (komuni) pa tega ni.

Sogovornice so mnenja, da komuna spremeni posameznika do takšne mere, da stremi k nekim **nedosegljivim idealom**, k neki pretirani potrebi po popolnosti, po urejenosti. Čuti **potrebo po strogem upoštevanju pravil** tudi po prihodu iz komune. Komuna vcepi stroga pravila, ki pa v življenju niso vedno uporabna, ampak so, nasprotno, ovira pri vsakdanjem, običajnem življenju. Teh pravil se potem posameznik pretirano drži in pri njih ne upa popustiti, saj misli, da če bo popustil pri pravilih, bo tudi pri drogi: *»... sem mogla znati popustiti, ampak nisem upala, ker sem mislila, da sem prekršila kakšno pravilo in da sedaj to ni v redu in bom spet zašla nazaj na drogo. Nisem se upala sprostiti.«*

A hkrati omenjajo tudi **koristnost strogih pravil**, saj se iz njih izoblikuješ in spoznaš, koliko si sposoben. V kolikor pravil ne kršiš, ti je to zagotovilo, da boš tudi zunaj dobro deloval in ne boš zapadel nazaj v odvisnost.

6 SKLEPI

- Dekleta so po prihodu iz komune ohranile enak karakter, le kontrolirati se znajo bolj. Imajo občutek, kakšno obnašanje je v določenih trenutkih primerno.
- V komuni so preko soočenja s svojimi slabimi lastnostmi pridobile samozavest, saj so jih druga dekleta kljub napakam sprejele medse. V komuni se je povečalo tudi samospoštovanje. Dekleta imajo sedaj izboljšano samopodobo, vendar je kljub temu še vedno prisoten strah pred padcem nazaj v odvisnost.
- Spoznale so nove dimenzije čustev in se naučile, da je kazanje čustev koristno za osebnost.
- Postale so bolj odgovorne. Kar obljubijo, tudi izpolnijo.
- Spremenil se je njihov odnos do dela, sedaj jim je delo vrednota, prej so imele do dela negativen odnos, težko so kaj naredile, delo jim je bila muka. Sedaj delajo z zadovoljstvom. Pridobile so delovne navade in osvojile nova opravila.
- Imajo želje o šolanju, o izboljšanju življenja in na podlagi tega so izdelale cilje. V življenju želijo nekaj postati.
- Pridobile so nove vrednote in sicer verovanje, iskrenost, delo, družina. Spoznale so, da jim brez podpore družine ne bi uspelo.
- Stroga pravila so nanje vplivala pozitivno. Praviijo, da če se držiš pravil v komuni, se znaš obvladati tudi ko prideš ven. Iz skrajnosti v komuni so se izoblikovale, spoznale kakšne v resnici so in kaj jim najbolj odgovarja. Ker niso kršile pravil v komuni, jim je to bilo zagotovilo, da bodo tudi zunaj dobro delovale. Pravila so jim bila koristno vodilo. Komunska pravila so lahko tudi preveč stroga, saj se od posameznika preveč pričakuje in marsikdo komunskega programa ravno zato ne dokonča.

- Rade imajo urejene, dorečene odnose, a v njih imajo tudi probleme, saj so preveč zahtevne. Poleg tega jih je komuna premalo pripravila na partnersko življenje. Bolj sprejemajo druge, imajo manj predsodkov do drugačnih, saj so tudi same skusile kako je, če si stigmatiziran. Ljudem znajo bolj prisluhni in jim svetovati. Pravijo, da se je odnos s starši popravil, ker se sedaj več pogovarjajo.

- Ob vrnitvi iz komune so se srečale s predsodki na delovnem mestu in med prijatelji.

- Po prihodu iz komune so opustile stara prijateljstva in začele graditi nova. Kljub triletni socialni izključenosti iz družbe niso imele problemov pri vzpostavljanju novih prijateljskih vezi. Sprva pa so zaradi socialne izolacije čutile strah pred ljudmi, pred množicami in si nekaj časa niso upale v družbo.

- Ob vrnitvi iz komune so imele probleme zaradi »komunskega« obnašanja. Bil je prisoten občutek, da so drugačne od ostalih, saj so imele drugačne navade in željo po pretirani čistoči ter redu. Pri delu pa so pretirano natančne in dosledne.

- Zanesejo se le nase. Drugi ne naredijo dovolj dobro, zato raje same vse postorijo.

7 PREDLOGI

- Glede na to, da so dekleta v komuni potrebovala bolj strokovno usmerjene pogovore, bi predlagala, da se organizirajo strokovna predavanja. Enkrat tedensko ali mesečno bi prihajali strokovnjaki iz različnih področji. Predavali bi o odnosih, o samozavesti, o partnerskem življenju ...

- K spoznavanju partnerskih odnosov bi pripomoglo, če bi našli rešitev za vzpostavitev mešane komune, saj ločitev po spolu ni naravna.

- Sogovornice so imele največ problemov ob vrnitvi zaradi večletne odsotnosti. V tem primeru bi predlagala, da se poišče možnosti za takšen program, ki ne bi bil odmaknjen od »realnega« sveta. Zdravljenje znotraj družbe je sicer eno najtežjih, saj lahko edino tako pokažeš, koliko si močen in koliko si zares želiš zaključiti z odvisnostjo. Pa vendar mislim, da je vseeno boljša rešitev, kot pa odvisne osebe izolirati, potem pa jih vrniti nazaj v »staro« okolje.

- To odmaknjenost od družbe bi lahko vsaj malo ublažili z več »virtualnimi« stiki z zunanjim svetom. Predlagala bi več časopisov, televizijo z informativnimi oddajami in seveda tudi glasbo. Preko tega bi bili fantje in dekleta bolj vpeti v družbo.

- Odmaknjenost bi lahko rešili tudi s povečanjem stikov z domačini, ki živijo v bližini komune. Dekleta in fantje iz komune bi jim pomagali pri vsakdanjih opravkih, mogoče predvsem starejšemu prebivalstvu.

- K ponovni reintegraciji bi pripomogel program, ki bi bil obvezen za vsa dekleta in fante po prihodu iz komune. Vanj bi bili vključeni najmanj tri mesece in bi bil nekakšen prehodni program med komuno in življenjem, ki jih čaka »zunaj«. Znotraj tega programa bi uporabnikom pomagali pri iskanju službe, zaposlitve, reševali morebitne stanovanjske probleme in jim svetovali pri ponovnem vzpostavljanju stikov z družbo.

8 LITERATURA IN VIRI

- Allardt, E. 1993. Having, loving, being: an alternative to the Swedish model of welfare research. V: Nussbaum, M., Sen, A. (ured.), *The quality of life*. Oxford: Clarendon Press.
- Allport, G.H. 1954. *The nature of Prejudice*. Addison – Wesley: Reading/Mass.
- Auer, V. 2001. *Droge in odvisnost*. Ormož: samozaložba.
- Barber, J.G. 1997. Socialno delo na področju zasvojenosti. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
- Bauer, R. ur. 1966: *Social Indicators*. Cambridge, Ma.: MIT Press.
- Blažič, Z. (2007). *Zgodovina moje heroinske odvisnosti*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Davis, E., M. Fine-Davis (1991): *Social indicators of living conditions in Ireland with European comparison*. *Social Indicators research*, 25:2–4 (103–365).
- D'Ercole, G. (1995). *Pisma iz sveta mamil*. Ljubljana: Novi Svet.
- Flaker, V. 1996. *Rojstvo totalne ustanove in racionalizacija dobrodelnosti v dobi razuma*. *Socialno delo* 35, 3: 185–195.
- Flaker, V. 1998. *Odpiranje norosti*. Ljubljana: *cf.
- Flaker, V. 2002. *Živeti s heroinom I*. Ljubljana: *cf.
- Flaker, V. 2002. *Živeti s heroinom II*. Ljubljana: *cf.
- Flaker, V., V. Grebenc, N. Rode, J. Belin, D. Fajon, A. Grošičar, I. Feher, M. Šantelj, A. Kastelic, D. Zupančič, Z. Merdanovič. 1999. *Podobe uživanja heroina v Sloveniji z vidika zmanjševanja škode*. *Socialno delo* 38, 4–6: 341–393.

- Gaber, M., Kugler, N. 2007. *Kako Skupnost Srečanje vpliva na posameznike*. Raziskava pri predmetu Raziskovalni seminar. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- Goffman, E. 1980. *Stigma*. Frankfurt: Suhrkamp.

- Horvat, Z. (1999). *Predstavitev dela Slovenske Karitas z odvisniki*. Ljubljana: Slovenska Karitas.

- Jerman, D. 1989. Dez institucionalizacija in nova psihiatrija- o stanovanjskih skupinah. Subpsihiatrične študije: *Hrastovski anali*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze v Ljubljani.

- Johnson, A.G. 2000. *The Blackwell Dictionary of Sociology*. Oxford: Blackwell Publishers.

- Kobal, B., Žakelj, T. 2007. *Osebe v postpenalni obravnavi na trgu dela*. Socialno delo 46, 3: 157–164.

- Leskošek, V. 1999. *Recenzija na knjigo Odpiranje norosti, Vito Flaker*. Socialno delo 38, 3: 191–193.

- Lippman, W. 1961. *Public Opinion*. New York: The Macmillan.

- Novak, M. (1996). *Konceptualna vprašanja proučevanja kakovosti življenja*, v Svetlik I. (ur.) *Kakovost življenja v Sloveniji*, str.: 7–23. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- Picchi, M. 1995. *Projekt človek v Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

- Ramovš, J. 1999. *Slovar socialno alkohološkega izrazja*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

- Rot, N. 1972. *Osnovi socialne psihologije: socializacija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

- Schilit, R. 1991. *Drugs and behaviour: a sourcebook for helping professions*. London: Sage Publications

- Stefanoski, P. 1997. *Razmišljanja o strokovnih izhodiščih za delo z uživalci drog na centru za socialno delo*. *Socialno delo* 36, 3: 215–227.

- Svetlik, J. (1996). *Kakovost delovnega življenja*, v Svetlik I. (ur.) *Kakovost življenja v Sloveniji*, str.: 161–180. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- Škerjanc, J. 2005. *Kakovost življenja, participacija in vpliv*. V: Lešnik, B., *Krepitev moči: katalog socialnega dela*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- Ule Nastran, M. 1994. *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

- Zavod Pelikan. *Terapevtska komuna Skupnost Srečanje*. Oktober 2008.
http://pelikan.karitas.si/zasvojeni/skupnostsrecanje_odvisniki.php

9 PRILOGE

Zapisnik fokusne skupine

Sogovornice: A: 26 let, B: 27 let, C: 26 let

Jaz: Pogovarjajmo se najprej malo splošno o komuni, kakšna so vaša mnenja o njej. Kaj vam je prinesla koristnega in kaj slabega? Kakšne spremembe ste opazile pri sebi, ko ste prišle iz komune?

B: Človek je zgrajen iz treh delov, telesa, glave in duhovnosti. In Don Pierinova komuna je dobra zato, ker ne daje poudarka samo eni dimenziji, ampak je osredotočena na vse tri. Nekateri druge komune preveč poudarjajo duhovno plat, se recimo preveč ukvarjajo z molitvijo, v nekaterih se preveč dela, si z delom zapolnijo prosti čas. Don Pierinova komuna ima pa vse to. Poleg tega te nihče ne ocenjuje, katere vere si in ali sploh si veren. Nočejo te narediti takega, kot je recimo don Pierino, ampak ti pustijo, da razviješ svojo osebnost, lahko si edinstven.

A: Čisto vsaka stvar v komuni je za nekaj dobra. Jaz prvo leto nisem videla nobenega smisla, nič mi ni bilo okej, samo štela sem dneve, mesece. Kasneje pa sem spoznala, da so vsa pravila pomembna, vsa pravila te nekam vodijo in ti lahko pomagajo, če se jih držiš.

Dobra v tej komuni je verifica, da prideš ven, vidiš, kako je zunaj in se preizkusiš, če si dovolj odločen, da ne zapadeš nazaj v drogo.

Še boljša ideja je druga verifica, ko si že skoraj zaključil s programom. Si že ful okej, bi že lahko skoraj prišel ven, ampak greš vseeno nazaj, ker hočeš v celoti zaključiti program.

C: Prej nisem nobene stvari izpeljala do konca. Vse sem pustila nedokončano. Začela sem šolanje, pa ga nisem zaključila. Začela sem delati, pa nisem zdržala niti en mesec. Odločila sem se, da se odvadim, pa mi nikoli ni uspelo.

Samozavest mi je dvignilo to, da sem zaključila program, kajti prej nisem še nikoli nobene stvari izpeljala do konca. Ob vstopu v program pa sem si rekla, da ta program pa bom zaključila in ko sem ga res, mi je to vsekakor dvignilo samozavest. Prej sploh nisem bila samozavestna, sedaj pa sem začela verjeti vase, da sem sposobna nekaj izpeljati do konca.

C: Težko je, ko prideš ven. Imela sem težave se navaditi na običajno življenje. Od brata punca je mislila, da je ta glavna in to me je zelo motilo. Ker me tako dolgo ni bilo doma, mi je bilo vse tuje. Doma me niso sprejeli. Gledali so me, kot da sem še vedno zasvojena. Gledali so me enako kot takrat, ko sem se šla zdraviti.

Dobila sem željo, da dokončam šolo in sem jo. Prej mi je bila izobrazba zadnja stvar, o kateri sem razmišljala. Ugotovila sem, da se moram nekako preživeti in sem si začela iskati službo. Počasi se vse obrne tako, kot se mora.

A: Tudi jaz se nisem počutila, da sem pri sebi doma.

B: Jaz sem se naučila, da je tudi jok lahko dober. Prej sem mislila, da je to nekaj slabega, ampak sem se v komuni naučila, da lahko tudi slabo spreobrneš v dobro. Joka ne jemljem več kot nekaj slabega, ampak koristnega, da se olajšam, da dam bolečino ven.

A: Meni se zdi zelo dobro, da komuno vodi ena takšna karizmatična, močna osebnost, kot je don Pierino. Njegovo ime se je že usedlo v cel sistem in tudi po njegovi smrti bo njegovo ime še dolgo živelo.

B: Meni se zdi pomembno to, da ima tako voljo do dela in da vztraja z nami, vidi dobro v nas. To ti pomaga, da dokončaš program.

A: Že njegova zgodovina je izjemna, ne glede na to, kako so ga kritizirali, hoteli atentat na njega narediti. S to svojo vztrajnostjo je tudi nam za vzgled. Že 40 let dela s takimi, kot smo mi, s takimi, ki so ga tudi že okradli, prevarali, on pa še vedno vztraja in vidi dobro v nas, ima zaupanje v nas.

C: Pomembno je to, da verjame vate, ker v nas nihče ni verjel in potem jaz tudi sama sebi nisem več verjela.

Po enem letu monotonega dela mi je bilo všeč, da smo šli v Mollino Silo in uzrli ves blišč, ni ga bilo lepšega. Od ponedeljka do sobote vsak dan isto delo. No, sicer ni vsak dan isto, saj se vedno kaj novega dogaja in načenjajo se vedno nove teme za pogovor.

B: Pri sebi sem opazila, da sem drugačna od ostalih, imela sem čisto drugačne navade, ko sem prišla ven. Grozno se mi je zdelo, da so vsi tako potrošniški. Jaz sem zelo pazila, kaj kupim, vsaka malenkost mi je nekaj pomenila. To je zato, ker v komuni nismo imele vsega na razpolago. Zato sem se precej težko vključila nazaj v družbo. Nisem mogla verjet, da ljudje hodijo preživljat čas v nakupovalne centre.

V komuni sem bila čisto naravna, razveselile so me malenkosti, zunaj pa se sedaj to malo briše in vse postaja spet vsakdanje. Razveselila sem se recimo sadjA, ker ga ni bilo veliko.

A: Ko sem prišla nazaj domov, sem imela probleme pri odnosih. Odnosi v komuni so bili zelo pristni, naravni, nismo se pretvarjali. Res smo imele osebni odnos, družinski. Bile smo ena velika družina. Zunaj tega ni.

Če je prišla k kakšni na obisk mama, je potem ta bila mama vsem. Vse smo jo sprejele in ona nas. Res smo imele osebni odnos, družinski. Bile smo ena velika družina.

Manjka mi to, da bi si sedaj, ko sem zunaj, s kolegicami vse povedala, ni take iskrenosti, kot je v komuni.

Kolegicam ne morem vsega povedati, nekaterim niti ne povem, da sem bila v komuni, ker se bojim, kaj si bodo mislile o meni. Zunaj te življenje pripelje do tega, da včasih moraš dati masko gor.

B: Notri ti tega ni bilo treba. Na začetku sem jaz sicer hotela malo igrati in imeti masko, ampak nisem mogla dolgo, ker so me takoj razkrinkali. Doma sem staršem lahko rekla kar nekaj, ni jih bilo težko okoli prinesiti. Niso videli ali pač niso hoteli videt. V komuni pa so punce opazile vse. Nisem jim mogla lagati, preprosto sem mogla biti takšna, kakršna v resnici sem. Punce smo hitro razkrinkale ena drugo, ker smo imele podobne fore.

A: Moraš biti brez maske, drugače ne delaš na sebi in ne napreduješ.

B: Takoj ko snameš masko, pokažeš svoje napake, drugi to opazijo in ti jih povedo in tako se začne delo na tvojih napakah.

C: Jaz sem imela problem, ker sem bila pretirano iskrena. Na začetku sem vsakemu povedala, da sem bila v komuni in kako sem sedaj v redu. Toda ko so me začeli čudno gledati, sem se raje zlagala, kje sem bila tri leta.

Bila sem pretirano zagnana, vse sem hotela najhitreje naredit, si čim prej poiskat službo. Potem pa sem videla, da vsakemu ne moreš povedat, da si bil v komuni. Moti me, ker moram ljudem lagati. Eni so to sprejeli kot nič posebnega, pri drugih sem opazila predsodke. Imeli so me za slabšo, ko so izvedeli, da sem prišla iz komune. Začeli so se me izogibati.

A: Nekoga, ki ga srečam na novo, mu ne morem povedati, da sem bila v komuni. Sicer ne zanikam, če bi me kdo vprašal, na novo pa o tem pač ne razpravljam. Tisti, ki so me poznali od prej tako vedo, da sem bila v komuni, ni mi pa do tega da bi vsem novim kolegom razlagala, da sem bila v komuni. Ker bi me potem tako čudno gledali.

Tisti, ki sem jih poznala že od prej, smo prijatelji še naprej, lahko me vprašajo karkoli glede komune, vse jim povem.

B: Večina jih je moj prihod iz komune vzela kot predsodek in so se me začeli izogibati.

C: Mene so mnogi gledali kot da sem boga, smilila sem se jim in to me je motilo. To jemljem kot predsodek.

A: Zunaj se težko pogovarjam z ljudmi na takem nivoju kot sem se lahko v komuni.

V komuni je bilo za pričakovati, da ti meni poveš, kaj si misliš o meni, direktno, brez olepšav, in jaz tebi povem nazaj in sva najboljša kolega. Zunaj pa temu ni tako.

Ljudje zunaj ne povedo, kar si res mislijo, v komuni pa smo bile odkrite ena z drugo.

Dolgo časa sem bila preveč odkrita, ljudem sem nekatere stvari povedala preveč direktno in zaradi tega sem se skregala s prijateljico in eno sosedo. V komuni smo lahko bile odkrite ena z drugo, zunaj pa moraš nositi masko.

Komuna je iluzija. Vsi se razumejo, vsi se pogovarjajo oziroma se trudijo drug z drugim. Realnost je čisto drugačna.

B: Jaz pa sem opazila, da ljudje, ki niso bili v komuni, sploh ne poznajo sebe, nikoli se niso poglobili vase.

Veliko časa jim moram dopovedovat, da, dojamejo, kakšni v resnici so. Nočem nikogar glede česa obtoževati, »glej, ti pa tega nisi naredil«. Ampak oni sebe ne vidijo, ne poznajo se.

C: Instinkt za ljudi se mi je zelo razvil. Sedaj prav čutim določene ljudi, ali so v redu ali ne, ali so za mojo družbo ali ne. Tega prej nisem znala. Ljudi znam bolje oceniti. To je zato, ker sem se toliko poglobljala sama vase. V komuni rečejo, da se moraš sleč, da se lahko ponovno oblečeš, ali pa zrušiš hišo, da jo lahko potem zopet začneš gradit, ne moreš recimo samo malo pod streho preuredit in popraviti. Treba je začeti od začetka.

Po mojem zaradi tega pri drugih vse bolj začutiš in prepoznaš, ker si prej dobro spoznal sebe in veš, kaj ti v odnosih odgovarja in kaj ne.

A: Ko sem prišla ven, sem spoznala, da me je vse, kar sem delala v komuni, do nečesa pripeljalo. Recimo če si taka, da pustiš stvari nedokončane, boš slej kot prej težko dokončala tudi šolo.

C: V komuni je vse pretirano, vse je skrajno, da ti potem, ko prideš ven, vsaj malo od tega ostane. Tam non stop čistiš stanovanje in večino časa samo delaš. Ko prideš ven, se ti to zelo pozna. Vse bi najraje očistila, v vsem sem pedantna in takoj izstopam, nisem takšna kot drugi.

B: Vse skrajnosti v komuni so dobre, saj se iz njih izoblikuješ. Spoznaš, kakšen si v resnici ti in kaj tebi najbolj odgovarja.

A: Meni se zdi, da je slabost same komune to, da je prestroga. Odvisniki, ki sedaj prihajajo v njo, so ponavadi razvajeni ljudje, starši so jih zavijali v vato, nič ne znajo narediti. Komuna zahteva preveč resno delo, veliko je odrekaj in nekateri so preveč razvajeni in tega ne zmorejo. Komuna je premalo podobna vsakdanjemu življenju in potem ko sem se vrnila nazaj domov, sem imela hude probleme s prilagajanjem nazaj, na vsakdanje življenje. Mislim, da se bo moglo z leti nekaj na tem področju spremenit, če bo komuna hotela funkcionirat naprej, drugače bo vedno manjše število odvisnikov, ki se odločijo za program.

C: Preden sem vstopila v komuno, sem vedno iskala bližnjice in lažje poti, sedaj pa bolj trezno premislim in izberem tisto najbolj smiselno rešitev, tako, ki mi bo najbolj koristila, pa čeprav ni najlažja.

B: Ko sem vstopila v program, se mi je zdelo, da sem nula, sedaj vidim, da sem se motila. Bila sem tiho in sem delala, kar so mi rekli, ubogala sem, pustila sem se voditi. Sedaj imam svojo voljo, sem bolj odločna in tudi povem, če me kaj moti. Imam močnejši karakter, sama vodim svoje življenje, prej ga je vodila droga.

C: Pri tem programu sem opazila, da je slabo tudi to, da dopuščajo, da se starši včasih preveč vmešavajo. Preveč želijo biti pametni in delavcem v pripravljalnem centru solijo pamet. Kje so bili pa takrat, ko jih je otrok potreboval. Če otroka pošlješ v ta program, moraš pač sprejeti to, kako program deluje, ne pa da se pritožuješ, kaj delajo s tvojim otrokom.

B: Slabo je to, da so pogovori v komuni premalo strokovni, so bolj ženski. Punce se pogovarjajo med sabo, strokovnjakov ni zraven pri pogovoru.

A: Moj največji problem je, da si ne znam poiskati fanta.

Slabo je to, da te ne pripravijo na partnersko življenje, ko prideš ven. Jaz se na tem področju ne najdem. Ne morem si najti partnerja. V teh odnosih se enostavno ne najdem, saj sem tri leta živela med samimi dekleti. Škodovalo mi je to, da v komuni ni fantov. Imela sem enega fanta, pa sem bila preveč zahtevna do njega: hotela sem, da bi mi vse povedal, da ne bi bil ljubosumen, da bi se veliko pogovarjal z mano, da bi bil povsem odkrit. Preveč sem silila vanj in sem ga izgubila. Imam preveč razčiščeno, kakšen je idealen odnos, in sedaj iščem samo to in tega seveda ne najdem.

V komuni smo se učile, da so edino taki odnosi pravi odnosi, vendar taki odnosi niso realni, so sanjarije.

Čeprav je pa nujno, da so komune ločene, ker ni dobro, da se zaljubiš in ti kdo zmeša glavo, ker potem ne moreš delat na sebi.

B: Jaz sem to, da sem komunska, opazila pri vseh stvareh, ne samo pri partnerju. Do vsega in vseh sem bila preveč zahtevna in preveč sem pričakovala od sebe tudi v šoli. Spoznala sem, da sta v komuni strogost in doslednost pomembni. Ampak ko sem prišla ven, sem bila preveč stroga in dosledna. Ljudje so me čudno gledali in sem mogla svojo skrajnost, doslednost nujno zmanjšati, prilagoditi, nisem smela delovati v takšnih skrajnostih, kot sem v komuni.

Pri pravilih sem mogla znati popustiti, ampak nisem upala, ker sem mislila, da sem prekršila kakšno pravilo in da sedaj to ni v redu in bom spet zašla nazaj na drogo. Nisem se upala sprostiti.

C: S partnerjem moraš biti odkrit takoj na začetku. Jaz sem mojemu povedala takoj vse in mogoče sem imela srečo, kajti vse je lepo sprejel. Vse je razumel. Jaz sem rabila komuno, da sedaj določene stvari razumem, on je pa pač že od vsega začetka taka oseba. Imel je razčiščeno da je v odnosu treba bit iskren, se pogovarjati, jaz pa sem se to mogla naučiti v komuni.

B: Težko je reči, kaj je v komuni slabega, kajti včasih se ti zdi nekaj slabega, potem pa vidiš, da je vse za nekaj dobro in koristno.

A: Sedaj, ko gledam za nazaj, ni bilo nič slabega. Ko sem prišla notri, je bilo vse slabo. Kar naprej sem morala delati, pomivati po tleh in drugi te kar nekaj napadajo in nič ni dovolj dobro narejeno. Te gnjavijo, ker si solato malo preveč stisnila in zmečkala in se pritožujejo. Vsi so me hoteli sesut, kot da sem naredila ne vem kaj. Bila je katastrofa, meni so se vsi malo zmešani zdeli.

B: Jaz sem šele po enem letu dojela, da je komuna dobra, da je vse za nekaj dobro.

C: Od začetka delaš stvari, ker ti drugi tako naročijo in se ti zdi vse brez veze, kasneje pa začneš tem stvarjem dajat smisel, pomen. Ker glede česa se češ v komuni kregat, če ne okoli tega, kako si si posteljo postlal in zakaj nekaj nisi dovolj dobro očistil. Če si pri teh stvareh v komuni dosleden, paziš tudi pri večjih stvareh, ko prideš ven. Tam nimaš drugih odgovornosti kakor te, povezane z delom. Skrbiš recimo za shrambo. Če ne kršiš pravil, ti to da neko zagotovilo, da boš tudi zunaj dobro deloval. Zunaj imaš dostop do droge in si lažje rečeš če sem se v komuni zmoget držati pravil, se jih bom tudi sedaj in ne posežeš po tej drogi.

A: Vse kar se ti slabega dogaja v komuni, čez čas vzameš za dobro in se nekaj naučiš iz tega. Organizacija komune je dobra, trajati mora tri leta.

C: Ja, tri leta, čisto vsako leto ti nekaj da. Vse bi rada nadoknadila, zato sedaj zunaj zelo hitim. Se mi zdi da so mi tri leta malo zmanjkala. Ful imam občutek, da moram vse na hitro narediti, najprej maturo, potem faks in si hitro poiskati službo. V življenju želim nekaj postati, nekaj narediti iz sebe.

A: Ja, tudi jaz imam velike želje, cilje, načrte. Želim imeti veliko dejavnosti, saj se z njimi zamotim, čas mi hitreje teče in manj je možnosti, da spet pomislim na drogo.

Jaz: Vrnimo se sedaj nazaj k spremembam, ki ste jih opazile pri sebi.

B: Ko sem prišla iz komune, sem postala bolj odgovorna.

C: Za vsako stvar se bolj borim, pomembno mi je, da nekaj naredim iz sebe, da nekaj postanem, želim delati dobre stvari ... Lahko bi rekla, da mi je življenje vrednota.

A: Sedaj se držim določenih vrednot. Družina mi je največja vrednota. Sedaj vidim, da mi brez podpore moje družine ne bi uspelo.

B: Sama vodim svoje življenje.

A: Jaz sem postala bolj samozavestna, bolj se spoštujem.

B: V komuni imaš dnevno ogromno odgovornosti in če se tam dobro spopadeš z njo, ti ne dela problemov, ko prideš ven.

A: Pravila moraš strogo upoštevati, se jih držati, dajejo ti smisel.

C: Ko sem prišla ven, sem začela vse delati po korakih, najprej trgovska šola, potem matura, potem faks. Čuvala sem tudi ene otroke, ampak ko sem povedala, da sem bila v komuni, so me čudno gledali in naslednji dan odpustili, potem sem v eni trgovini zlagala škatle, sedaj pa sem v tretji službi in je zaenkrat še vse v redu. Samozavesten postaneš potem sčasoma, nisi takoj samozavesten, ko prideš ven. Ko vidiš, da ti stvari lepo gredo.

B: V komuni ti zraste samozavest v treh letih, si samozavesten dokler si notri, ko prideš ven, moraš spet znova delati na samozavesti. Ko prideš ven, se srečaš z drugimi, novimi stvarmi in moraš vse začeti znova. Ko sem videla, da stvari zunaj niso tako preproste, sem izgubila samozavest.

A: Vsak, ki je zaključil program, ko pride ven, mora komuno nadaljevati. Ne smeš misliti da je to to, ko zaključiš program, da si že vse dosegel. V komuni si zaščiten, v vato zaviti, zunaj pa se srečaš z mnogimi težjimi situacijami kot v komuni in lahko preizkusiš tisto, kar si se v komuni naučil.

Ko sem prišla ven, sem bila veliko bolj samozavestna kot takrat ko sem bila še not. Sedaj sem tudi bolj zgovorna. Takrat sem tudi bolj pozabljala stvari, sedaj si vse zapomnim. Bila sem zadržana, sedaj pa lažje vzpostavim stik z ljudmi.

B. Jaz imam sedaj manj treme in se lažje pogovarjam z ljudmi.

C: Jaz pa sem opazila, da sedaj raje in veliko več govorim.

B. Jaz se imam sedaj bolj rada.

Prej si nisem bila všeč telesno, zdelo se mi je, da sem debela. Če zdaj gledam za nazaj, pa imam 7 kg več, pa se mi zdi, da sem čisto v redu, čisto normalna.

Šele sedaj vidim, kako sem bila neumna. To izboljšanja samopodobe je prišlo zato ker smo se v skupini spoštovale, in to, da te nekdo v komuni ceni, pripelje do izboljšanja samopodobe in samospoštovanja.

Bila sem ekstremni perfekcionista. Sedaj sem še vedno, razlika je le v tem, da se sedaj tega zavedam, se vidim in se znam ustaviti. Si rečem, da bom manj zahtevna do sebe, ne bom naredila neko stvar 100 % dobro, jo bom pa vsaj naredila. Če pa sem prej videla, da nekaj ne zmorem narediti perfektno, raje nisem nič naredila.

A: V komuni sem vse delala, kot je bilo treba, po pravilih, ampak sem jih takrat razumela le kakšno tretjino. Tri četrt stvari sem razumela šele, ko sem prišla ven. Čemu je bila neka stvar v komuni namenjena. Ko sem bila notri, sem se samo držala pravil in videla samo konec programa, da čim prej zaključim. Nič nisem razumela, do konca. Bila sem pridna, bila sem tudi prva odgovorna, rastla sem, trudila sem se. Šele sedaj se mi je začelo svitati in počasi razumevam stvari za nazaj.

B: Ko prideš ven, si lahko izbiraš prijatelje, prekineš stike. Ko pa si v komuni, se z drugimi moraš razumeti, prisiljen si z drugimi sodelovati.

C: Ampak tudi zunaj se ti zgodi, da določene ljudi moraš prenašati, recimo šefa v službi. Opazila sem, da kakšne dobre stvari tudi izgubljam.

Zunaj ne moreš biti tako čist, iskren, zunaj se pokvariš. Na veliko področjih sem se poslabšala, ko sem prišla ven. Zunaj sem bila primorana lagati, morala sem nositi masko. V službi ne moreš vsega povedati, kakšno stvar moraš prikriti. Sem šla za božič v Mollino Sillo, pa sem mogla reči, da grem smučati. Vsak večer ne razmišljam več o sebi, tako kot sem prej v komuni, čeprav je to zelo koristno.

B: Do vsega tega te pripelje tudi natrpan urnik, preprosto nimam časa za vse to, za to, da bi se ukvarjala s sabo. Razmišljam o kakšni telovadbi ali meditaciji, ampak ni časa. Jaz začutim vsake toliko časa, da bi mi ustrezalo in da bi šla, ampak dostikrat kar preslišim sama sebe.

C: Sedaj mi zelo paše, da sem kdaj tudi sama. Prej v komuni nisem nikoli bila. Sedaj na trenutke rabim, da sem sama.

A: Mene je zamorilo to, da sem toliko časa izgubila. Čeprav sem veliko naredila na sebi, se mi zdi, da sem za ta tri leta nekako prikrajšana.

A: Ko sem prišla ven, par mesecev nisem upala spati do osmih, ker sem imela občutek, da izgubljam čas.

C: Tudi meni je škoda teh treh let, saj bi lahko v tem času dokončala šolo. Ampak vem pa, da je zdravljenje bilo potrebno.

B: Potem ko sem se vpisala na faks, so se začeli študentski žuri in sprva sem se počutila krivo, da grem na tak žur. Mislila sem, da je s tem kaj narobe, da ne smem iti. Rekla sem si, da moram premisliti, na kaj moram paziti. To da žuraš do petih in spiš do desetih, se od mene ne pričakuje. Pa vendar potem, ko sem pomislila, sem ugotovila, da se tako obnašajo normalni študentje, da v tem ni nič slabega.

C: Imam potem kar slabo vest, če kam grem in se imam fajn. Me je strah, da bi se preveč sprostita in zopet kaj probala ...

A: Ko sem plesala in a, sem si že rekla, »opa, umiri se, ali to ni preveč«.

B: Potem vidiš, da si čisto normaln, da vsi žurajo.

B: Ko sem prišla ven, sem bila drugačna z vsemi, s sošolci, s starši in s sodelavci. Če sedaj nekaj rečem, obljubim, to tudi naredim. Prej sem recimo za kakšno študentsko delo pet minut prej klicala, da me ne bo. Zdaj to ne bi naredila, vem da se moram držati dogovora. Kar se tiče komunikacije ... Sicer še vedno ne vem, ali so se starši spremenili ali jaz. Komunikacija s starši je boljša.

C: Jaz se nikoli prej nisem toliko pogovarjala s starši, kot se sedaj.

C: V odnosih z drugimi pa sem postala taka, da če mi kaj ne paše v odnosu ga zaključim, se ne trudim. V komuni sem se morala z vsakim truditi, ker smo bile prisiljene skupaj živeti. Zunaj si prijatelje izbiram sama. Sploh se ne obremenjujem, če mi nekdo ne odgovarja.

A: Tudi jaz sem prej vedno na druge gledala, zdaj pa poskrbim, da je tudi meni dobro. Tudi pri nas doma so se odnosi izboljšali. Cela žlahta se je med sabo bolj povezala. Doma me končno jemljejo kot odraslo osebo.

C: Tudi mene sedaj jemljejo bolj resno, bolj kot odraslo osebo in ne več kot otroka. Jaz sem postala bolj močna v odnosih, bolj sigurna vase. Če vidim, da nekemu nisem všeč, mu pač nisem, s tem se ne obremenjujem. Včasih sem se pa zelo sekirala.

B: Sedaj sem sama sebi zadostna. Ni treba, da mi drugi pritrdi, jaz sama zase vem, kakšna sem. Imam 27 let in hodim v prvi letnik, pa mi to ni noben problem. Naj si mislijo o meni, kar si hočejo, jaz sem takšna kot sem.

D: Meni se zdi, da sem ta tri leta izgubila.

C: Tudi jaz sem, ko sem prišla ven sem z vsem tako hitela, sploh s faksom. Imela sem občutek, da moram nekaj uloviti.

B: Jaz pa o tem, da sem izgubila tri leta niti nočem razmišljati. Ker če preveč razmišljam o tem me to preveč zamori. Preveč se primerjaš z drugimi, kar je čisto nepotrebno, vsak ima svoj tok, vsak živi po svoje.

C: Ko sem prišla ven, sem imela za vse tako veliko željo in voljo in sem zato bolj sposobna in sem lahko več stvari hkrati naredila, recimo faks, službo ...

Mogoče D, B: Sedaj vem, da je čas dragocen.

C: Ja, ja. Jaz se tudi zavedam da je treba živeti dan za dnevom in izkoristiti vsak dan. Jaz imam občutek, da sem nekaj izgubila. Ne v takem smislu, da je to slabo, ker brez komune ne bi nikoli bila takšna, kot sem, niti za dan mi ni žal, ko sem bila notri.

Po drugi strani pa imam občutek, da moram hiteti.

A: Jaz se prepuščam toku, vendar vsak dan čutim zagon in hitenje, da hočem nekaj notr prnest.

Jaz: Kaj pa vaša čustva?

A: Sedaj znam bolj prepoznati čustva. Prej sem imela zmešnjavo glede čustev, da niti nisem vedela, kaj je strah, bolečina, vse je bilo pomešano. Sedaj točno vem, kako se počutim, kaj čutim, znam pokazat čustva, se jih ne bojim. Prej nisem vedla, kaj čutim.

C: Prej sem imela veliko mask, tudi sama pred sabo, sedaj sem odkrita. Če mi je kdo rekel, da igram, sem ga napadla, da ne.

A: Meni je sestrična rekla, da nisem čustvena. In sem začela razmišljat, kaj naj bi to pomenilo. In res je, od kar sem prišla iz komune, imam vsa čustva v ravnovesju. Ne zaidem v ekstreme, da bi ne vem kako skakala in vriskala, ko sem vesela. Rečem, da sem vesela in na enak način kažem tudi žalost, rečem »no danes sem pa mal žalostna«. Ker nisem nikol toliko žalostna, da bi skočila v jok in na drevo.

B: Znam bolj uravnnavati, ko vidim da grem v eno skrajnost se znam hitro obvladati, prej tega nisem bila sposobna.

A: Venomer pazim, da se ne smilim sama sebi, čeprav včasih bi se še vedno rada, pa se ne znam več. Stroga sem do sebe.

C: Meni se še vedno dogaja nihanje razpoloženja. Enaka sem ko prej, samo bolje se znam kontrolirat. Karakter je karakter, komuna ti ga ne more spremeniti. Jaz sem bila prej živc in sem živc ostala, se tudi zderem na šefa, je pa res, da se znam velikokrat zadržati, česar prej nisem bila sposobna.

C: Druge sem začela veliko bolj sprejemati, nimam predsodkov. Mogoče zato, ker vem, kako hudo je, ker sem sama bila odvisnik in so kazali s prstom name. Če moj fant kdaj reče kaj takega, da je kdo smotan, ga opozorim, da naj ga pusti, da je pač takšen, kakršen je. Se mi zdi, da se mi je prag tolerance ful povečal. Bolj sprejemam druge. Saj ne, da jih prej nisem, ampak sedaj bolj dajem razumsko razlago k temu, zakaj so takšni, kakršni so.

A: Tudi jaz sedaj veliko bolj sprejemam drugačne.

A: Komuna te ne spremeni, ampak te izboljša. Če si prej veseljak, si veseljak tudi ob neprimernih trenutkih, po komuni pa veš, kaj je kdaj primerno.

C: Do vsega tega te pripelje čisto vsaka stvar v komuni, delo, pogovor.

B: Ja, ampak samo če hočeš to videt. Nekateri tega ne vidijo in nič ne naredijo na sebi v komuni, po treh letih se nič ne spremeni pri njih. Če pa se ti zares hočeš spremenit, vidiš v vsaki stvari nekaj dobrega. Jaz sem komuno naredila ravno zaradi tega, ker sem se prepričala, da se hočem spremenit.

Meni so recimo vse punce govorile, da sem zaprta, jaz pa sem vztrajala pri tem, da je to nekaj slabega in da jaz pa že nisem zaprta. Potem pa sem spoznala, da sem res zelo zaprta vase. Hkrati pa sem spoznala, da to ni nič slabega, da me one kljub temu sprejemajo.

Moje slabosti so se v komuni odkrile, ampak ker so me druge sprejele, se je okrepila moja samozavest in samospoštovanje.

C: Jaz sedaj v vsakem človeku najdem nekaj dobrega.

B: Meni sedaj ni nič težko naredit. Včasih sem se težko spravila k delu, še v pralni stroj se mi ni ljubilo dat. Eno uro sem premišljevala ali bi ali ne bi, sedaj pa mi je to čisto kul. Ob delu zmorem hkrati tudi študirati, prej bi se mi to zdelo mučenje. Zdaj mi pa to paše.

A: Nobeno delo mi ni odveč. Prej sem eno uro razmišljala, ali bom nekaj naredila, potem mi je pa tako časa zmanjkalo.

C: Meni je bilo zelo težko delati v komuni, ker nisem bila navajena.

C: Vse delam z zadovoljstvom. Glede dopusta najprej jamram, kako bi mi pasalo malo biti fraj, potem pa, ko sem fraj, kar ne vem, kaj naj delam. Mi je bilo dolgčas. Ne predstavljam si, da ne bi delala, da bi bila doma. Delo me izpopolnjuje.

Ker smo v komuni toliko delale, nam je delo postalo samoumevno in smo sedaj bolj pridne.

V komuni se ti zdi vse ful natempirano, bilo je eno samo garanje.

Naučile smo se kuhati, pleskati, kruh peči, prati oblačila, kositi travo, skrbeti za vrt.

A: Jaz sedaj, ko se dela kakšno delo, imam ful rada, da ga delam v družbi, tega sem se navadila v komuni in sedaj ne delam rada sama.

B: Meni pa zelo paše, da sama delam. Imam svoj mir, poslušam radio.

C: Jaz sedaj vse z glasbo delam. To da ni glasbe, je zelo slaba stran komune.

Je prav, da se med delom pogovarjaš, to je boljše od glasbe, ampak ob sobotah in nedeljah bi pa jaz dala glasbo.

Tudi meni ni problem, če delam sama.

Glasba mi pri pospravljanju daje energijo.

A: Prej nisem nobene stvari zaključila, sedaj mi je zelo pomembno da vse dokončam. To mislim za delo, za pogovor. Če se s kom skregam, hočem stvari razčistiti, doreči, se pogovoriti do konca.

Pri delu sem preveč natančna in pedantna.

B: Tudi jaz želim imeti dorečene stvari. Pri delu pa sem že prej bila perfekcionista. V komuni sem morala biti konstantno natančna in sedaj sem preveč tečna s to natančnostjo.

C: Mene moti takoj, ko je nekaj razmetano, pa si rečem, da ne bom danes pospravljala, naj mi malo brat pomaga.

B. Meni se zdi, da nihče dovolj dobro ne počisti.

C: Mene motijo še tako majhne packe, prijateljice me že poznajo, že pazijo na čistočo pri meni. Najbolj me moti, ko pride iz šestega nadstropja v prvo k meni na obisk v copatih in da noge na kavč.

B: Jaz sem ful rada potovala, sedaj ne morem več, ker mi je vse umazano.

C: Mene pa ne moti, če je recimo v hotelu umazano, važno mi je, da je pri meni doma čisto.

C: Jaz sem ugotovila da sem govornik, rada klepetam, tudi službo imam tako, da veliko komuniciram. Prave besede najdem v pravem trenutku, prej jih nisem. Znam tudi bolje svetovati svojim kolegicam, bolj se zavzamem za njihove probleme, sem že napol psiholog.

A: Jaz znam sedaj veliko bolj organizirat stvari, jih spraviti v red.

B: Tudi jaz v šoli večino stvari naredim, jaz vodim skupino, jaz organiziram. Ne pustim se voditi, nobenega dela nočem prepustiti drugim. Ko je treba narediti kakšno seminarško v skupini, sem vedno jaz vodja in vse organiziram.

A: Tudi jaz vedno vse sama naredim glede seminarških in enkrat nisem hotela nič narediti, sem mislila, da bodo drugi, pa niso.

C: Razmišljala sem, ali se sploh pustim voditi, in sem ugotovila, da ne.

A: Jaz pa raje jaz naredim, kot da je slabo narejeno.

Ampak važno je, da ti rasteš, če se drugi šlepa zraven, je to slabo za njega. Ti moraš nase gledat. Sedaj sem tudi veliko bolj vztrajna.

B: Pri sebi sem opazila, da mora biti vse v nulo narejeno.

C: Jaz sem bila vedno trmasta v negativnem smislu, sedaj pa sem to obrnila na vztrajnost.

A: Vrednote, ki mi jih je družina hotela vcepiti, sem jih vse pridobila v komuni. Iskrenost, družina, mir, vse sem spoznala in sprejela.

C: Če naredim kaj narobe, znam to povedati in napako popraviti, stat za tem.

B: Naučila sem se priznati, da sem nekaj naredila narobe. Največ te čaka, ko prideš ven.

Tri leta si po eni strani zapravil, po drugi strani pa si pridobil življenje, ne smemo pozabiti, da mi bi lahko bili vsi mrtvi.

A: Jaz sem prej vse sorte krivila za svojo zasvojenost, ko delaš komuno, pa ugotoviš, da ti vzroki sploh niso tako pomembni, preteklost moraš toliko poznati, da veš, kje si napako naredil in da je ne ponoviš.

C: Nekdo, ki ima čisto v redu starše, tudi zapade v drogo, pa ni recimo socialno ogrožen. Mislim, da ful dejavnikov vpliva na to, pomembna je predvsem osebnost. Recimo, po nečem preveč hrepeniš. Meni se je normalno življenje zdelo brez pomena, kaj bom jaz zdaj vsak dan hodila v službo, da sem nekaj več.

B: Po eni strani pa lahko rečem, da smo imeli srečo, da smo padli v drogo, ki je tako ekstremna, ker če bi bili s kakšno drugo stvarjo zasvojeni, s hrano, računalniki ali nakupovanjem, se sploh ne bi šli zdraviti. Z vsako zasvojenostjo polniš neko praznino.

Sedaj še vedno polnimo neke praznine, ampak z nekimi bolj normalnimi stvarmi. Vsak človek je zasvojen, so stvari, ki so res hude, ki škodujejo zdravju.

A: Vzroki so v vsakem posamezniku, v njegovem karakterju, zato pa ni dovolj, da se samo očisti droge v enem tednu, ampak mora v komuno, da uredi svojo osebnost.

C: Jaz pa ne bi rekla da mora vsak v komuno. Mi je všeč da je toliko veliko možnosti glede zdravljenja, ne bom rekla, da je komuna definitivno najboljša stvar, meni je pomagala, meni je bila ta prava. Ne bom pa trdila, da bi bila tudi za koga drugega.

A: Mislim, da tudi tisti, ki gre na metadon, mora tudi v sebi neke stvari porihnat.

C: Vidim pa razliko med mano in tistimi kolegi, ki so se zdravili v drugih programih, recimo na metadonskem, razlika je očitna, se zelo pozna. Ne naredijo veliko na sebi, ne znajo se pogovarjat, poglobit vase.

Jaz sem se naučila sama sebe poslušat, pogovarjat, govorit z drugimi, ta moja kolegica pa takoj obupa, ko ji gre kaj narobe, vzroke išče drugje, ne v sebi, nekdo drug je vedno kriv, nekdo drug naredi nekaj, da gre njej narobe, pa jamra, koliko je pretrpela zaradi enega fanta, pa sem ji povedala, da je tudi ona njemu slabe stvari počela.

Zmedena je, manjka ji tista pot, ki sem jo jaz prehodla.

Komuna mora trajat tri leta, mi smo rabili nekaj urnk, ker nihče prej ni nič dokončal, tako da tri leta so nujna.

B: Že ko komuno začneš delat in narediš eno leto, verjameš vase in sem vedela, da moram tri leta zaključit.

C: Vsak si na začetku reče, ajde eno leto, potem grem ven, ampak potem te komuna kar potegne.

A: Droga ni nič kriva sama po sebi, je samo ena točka, kamor te pripelje neprimeren način življenja. Iščeš nove izkušnje, hočeš sprobati nove stvari, se počutiš osamljeno.

A: Ko sem šla v komuno, se je naša družina oziroma celo sorodstvo ful bolj povezalo med sabo, so si pomagali med sabo, za mojo mami so se ful zavzemali, ker nima izpita, so jo pripeljali k meni v Italijo za božič. V osnovni šoli sem imela ene kolegice, od katerih sem se oddaljila, ko sem začela z drogo. Ko sem prišla iz komune, pa so me ful lepo nazaj sprejele, po vseh teh letih. To je bilo zame zelo pozitivno, da sem takoj imela družbo.

Potem sem tudi druge ljudi spoznala. Ko sem prišla domov me je skrbelo, da me bodo vsi od prej hoteli zvabit nazaj v drogo, ampak s tem nisem imela problemov. V treh letih so poniknili.

B. Jaz se nisem z nikomer srečala, samo z eno kolegico.

C: Nekaj časa sem se še dobivala s staro kolegico, ki je še bila na drogi, ampak se mi je zdela čudna, nehala sem se družiti z njo, ful mi je energijo jemala, samo iz lokala v lokal bi hodila, ni bila samozavestna in sem pač prekinila stike z njo.

Pridobila sem si novo družbo, sošolce, fanta in njegovo družbo. Za kaj drugega pa niti ni časa. Na začetku me je bilo strah, kaj bi bilo, če bi srečala tiste, ki so na drogi, ampak nisem potem nikogar srečala.

C: Jaz živim v takem okolju, kjer jih je veliko, ampak je pa res, da me pustijo pri miru. Se mogoče ustavijo, kaj vprašajo in gredo naprej. Me pa zelo moti, ko me ljudje sprašujejo, če sem v redu, to me zelo razjezi.

C: Tudi pri meni v službi dve skozi kadita travo, ampak me ne gane. Včasih jima rečem, zakaj pa rabita to kaditi.

A: Nekajkrat sem se še srečala z dvema kolegoma, ki sta bila na drogi in smo se veliko pogovarjali in sedaj sta oba v komuni.

B: Jaz sem pustila fanta, sva bila sedem let skupaj, on se ni drogiral, delal je faks. Tudi obiskovat me je prišel, me je podpiral, v komuni pa sem spoznala, da nisva za skupaj. Spremenila sem se. Sedaj čisto drugače vidim najino zvezo, kot sem jo prej.

A: Jaz sem bila na svojo družbo zelo navezana, ko sem pa prišla v komuno, sem ugotovila, da noben ni pravi kolega, da sem se samo jaz žrtvovala za njih, oni nikoli zame.

C: Jaz sem si notri zastavila cilj, kakšnega partnerja si bom našla, ko pridem ven. In res se je tako zgodilo, res imam dobrega fanta, takega, ki ga rabim. Mi je pa dobro to, da me prej ni poznal. Ker on si dejansko ne predstavlja, kako sem jaz bila grozna, sicer mu lahko povem, ampak to je drugače, kot če bi me videl. On reče, da me je spoznal tako kot sem sedaj, taka si mi okej, tvoja preteklost je preteklost.

Sem mu pa povedala, da čez tri stvari pa ne grem, da mi ne bi nikoli karkoli naprej vrgel glede komune, varanje in iskrenost.

A: Jaz pa ravno to napako delam, imam dodelano kakšen na bo, in potem samo malo odstopa in sem že živčna, je minimalno ljubosumen in že imam občutek, da mi ne zaupa.

B: Jaz nisem bila nikoli ljubosumna, ko sem prišla iz komune, pa sem bila zelo. No, sedaj sem se malo umirila.

A: Slabo je to, da smo bile izolirane. Osebne stike imaš z ljudmi, ampak samo s tistimi, ki so v komuni. Nisem imela stikov z učitelji, prodajalci, s šefom. Potem ko sem se s tem srečala, nisem znala delovati v odnosih, nisem se znala obnašati.

C: Jaz kakšen mesec nisem upala v trgovino, med ljudi.

A: V komuni je ful mirno vse, ko sem prišla iz verifitse, sem komaj upala ven. Preveč je bilo ljudi.

C: Nimaš stikov z zunanjim svetom, starši ti sicer pošljejo časopis, to je pa tudi vse. Mi sicer smo imeli malo stika s tistimi, ki so pripeljali zelenjavo.

A: Premalo je socialnih stikov. Zato je pomembna verifika, da se srečaš z ljudmi. Naj povem tudi to, da bi meni prišlo prav več strokovnih pogovorov, da bi nam recimo prišel predavat kakšen strokovnjak.

C: Ja, tudi jaz mislim, da bi bilo to boljše, kot pa da smo se pogovarjali samo dekleta med sabo. Tako bi se mogoče naučile kaj več o odnosih in potem ne bi imele toliko problemov.

B: Mislim, da bi bilo koristno, če bi se naučile delovati še v drugih odnosih, pa mogoče kaj o samozavesti, takšne vrste predavanja so vedno koristna. Ne pa da smo bile čisto izolirane.

C: Meni se je zdelo, da sem se lahko v vsakega zaljubila. Pogrešala sem nekoga za pogovor, pa da bi me božal, crkljal. Pogrešala sem moško pozornost.

Kar ponoriš, če se ti kakšen sosed nasmehne. Naš center so enkrat oropali ponoči in zjutraj je prišel kriminalist in ni ga bilo lepšega.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Maja Gaber, vpisana na Fakulteto za socialno delo v študijskem letu 2003/2004 kot redna študentka, izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom **POMEN BIVANJA V TERAPEVTSKI SKUPNOSTI SREČANJE ZA NJENE ČLANICE**, napisala samostojno, s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorice dr. Vere Grebenc.

Datum:

Podpis:

IZJAVA MENTORICE

Potrjujem, da je po moji oceni diplomska naloga študentke Maje Gaber vsebinsko, jezikovno in strokovno ustrezna.

Datum:

Mentorica: